

Zvýšení prestiže auditorské obce

u veřejnosti a dohled nad činností auditorských společností a auditorů

Náš poslední XIV. sněm auditorů zvolil tajnou volbou jedenáctičlennou dozorčí komisi, která bude v období 2005 - 2007 navazovat na předcházející nelehkou činnost minulé komise. Minulá dozorčí komise pracovala nejdříve jako sedmičlenná a po XIII. sněmu auditorů měla 9 členů. Že se jedná o nelehkou činnost ve prospěch auditorské obce bylo patrné i z toho, že jsme zaregistrovali pouze dvanáct kandidátů, kteří se rozhodli pro práci v dozorčí komisi v nadcházejících letech. Pro období 2005 - 2007 má dozorčí komise pouze jednoho zvoleného náhradníka.

Minulá dozorčí komise vykonala v průběhu svého volebního období značný kus práce pro zlepšení kvality dohledu nad auditorskou obcí. Ne vždy se jí však dařilo prosadit své záměry, aby byl výsledek ještě lepší. Jako velké pozitivum je možno hodnotit zpracování Jednacího řádu Dozorčí komise KA ČR a zcela nového Dozorčího řádu, který byl schválen XIV. sněmem. Dalším pozitivním krokem pro vývoj je kontinuita členů dozorčí komise z minulého období. V nově zvolené komisi pracuje osm členů, kteří zde působili již v minulých letech, což zaručuje plynulost v nastoupeném trendu dohledu.

Dozorčí komise není určena k tomu, aby vystupovala jako nějaký „dráb“ nad činností auditorských společností a auditorů. Naopak je tu proto, aby byla ve veřejném zájmu zajištěna větší důslednost dohledu nad kvalitou auditů.

V současné době, kdy se auditorská obec dostala na křižovatku, není možné, aby bylo vnímání auditorů veřejností veskrze jen pozitivní. Nemůžeme si ale dovolit, aby auditor „překontroloval“ účetní závěrku a výroční zprávu pouze formálně. Auditor musí posoudit všechny významné informace k ověření finanční situace a výkonnosti auditované společnosti. V každém případě musí auditor za-

ujmout stanovisko na základě svých poznatků, zjištěných informací k účetní závěrce, a ne pouze na základě předložených podkladů auditovaného subjektu.

Dozorčí komise je přesvědčena, že auditorská obec již nemá takové auditory, kteří dávají svůj auditorský výrok pouze na základě účetních výkazů. Pokud ano, pak je zcela na místě, že takový postoj nesmí být tolerován. Auditor nemůže při dohledu (a v horším případě u soudu) tvrdit, že ověřil veškeré požadované skutečnosti, a při tom má ve spisu uložené pouze účetní výkazy, několik ofocených dokladů a to je vše. Ani auditor, který má takřka vše ofocené, ale nemá k auditu zpra-

cován spis, nemusí vždy svůj výrok obhájit. Je nutné, aby auditor byl vždy schopen s pomocí svého spisu obhájit vydaný výrok. Jak při dohledu, tak i (v tom horším případě) u soudu.

Abyste auditorská profese znovu získala svou image, musí zajistit především sama co největší kvalitu své práce. Kvalita naší práce musí poskytnout důvěru pro zahraniční a český kapitál při jeho rozhodování, resp. pro jeho investiční rozhodnutí, které přispěje k rozvoji české ekonomiky (na základě předložených auditorských zpráv). Naší úlohou je sloužit veřejnému zájmu. A kvalitou naší práce zvýšíme svoje profesní postavení.

Listopadový sněm stanovil priority pro další období a radě komory, ale také dozorčí komisi uložil, aby tyto priority důsledně naplňovala a dodržovala.

Dozorčí komise musí sice dohlížet na kvalitu prací auditorských společností a auditorů, činnosti Komory auditorů a dodržování etického kodexu schváleného s dodatkem na XIV. sněmu auditorů, ale její práce by měla spíše směřovat k prevenci - a nikoliv jen zjišťovat nedostatky ve zpracování auditorského výroku a spisu auditora. Toto by mělo být již minu-

Ing. Josef Běloubek
předseda dozorčí komise
Komory auditorů ČR

OBSAH

AKTUALITY2

Kárné řízení při prosazování etických požadavků

Ing. Jiří Sixta3

VZDĚLÁVÁNÍ4

XIV. SNĚM KA ČR5

Rozhodně bychom nechtěli dosáhnout světového úspěchu

Ing. Ladislav Zelinka5

Podánilo se nám „dotáhnout“ myšlenku společného vědomostního základu

Ing. Lubomír Harna6

Byla ustavena národní diskusní skupina

Ing. Jiří Nekovář7

Výměna zkušeností je užitečná

Doc. Milan Polončák8

Došlo ke zlepšení spolupráce

Ing. Zdeněk Mach8

VÝBORY A KOMISE

INFORMUJÍ9

NA POMOC AUDITORŮM

Dotazy a odpovědi10

Zákon č. 61/1996 Sb.

o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

Ing. Irena Pittermannová12

Komplexní pronájem a jeho ukončení

Ing. Jiří Řehák14

ZAÚJALO NÁS

Může být statutární orgán nebo jeho člen zároveň zaměstnancem

téže společnosti?18

ZAZNAMENALI JSME20

OKÉNKO IAS/IFRS

IAS 39 - Finanční nástroje: účtování a oceňování

Martin Skácelík87-93

AKTUALIZACE IAS/IFRS

Změny IAS 1

Ing. Irena Liškařová94

e - příloha Auditor č. 1/2005

OBSAH

- Novela zákona o DPH
- Vracení DPH ze zahraničí
- Zahraniční plátce DPH
- Uplatnění ztráty z minulých let
- Pojištění osob migrujících v EU
- Opatření v oblasti hospodaření s nemovitým majetkem společnosti
- Jak postupovat při nákupu software
- Studie KPMG: Platy vrcholových manažerů přitahují stále větší pozornost

lostí. Je nutno, aby v průběhu nového volebního období dozorčí komise zajistila pravidelný dohled u všech auditorů společnosti a auditorů v rámci šestileté lhůty. Přednostně pak u těch auditorů a společností, kteří budou provádět audity emitentů veřejných obchodovatelných cenových papírů.

Abyste byly zajištěny všechny požadované úkoly na dozorčí komisi, je nutné posílit kádrově i referát dohledu, což se Úřadu KA ČR koncem roku 2004 povedlo. Referát dohledu musí být maximálně spolehlivý a hlavně schopný pro přípravu téměř všech podkladů, dokumentů a zpráv, které budou bez dalšího doplňování dostatečným podkladem pro kvalifikovaná rozhodnutí dozorčí komise. Dozorčí komise pak musí zdokonalit přípravu na řádný a mimořádný dohled formou pravidelného sledování činnosti auditorů, auditorických společností a asistentů auditorů s využitím monitoringu tisku. Průběžně aktualizovat metodiku dohledu - s cílem ve větší míře než dosud zaměřit dohled na auditorické společnosti a auditory, kteří provádějí audity subjektů tzv. zvýšeného veřejného zájmu.

Dozorčí komise bude dbát na to, aby auditorická obec měla v příštím

období kvalitní školení pro své členy. A ve spolupráci s radou komory by mělo dojít k vylepšení manuálů pro auditory a k zajištění dostupného výkladu Mezinárodních auditorických standardů (i prostřednictvím časopisu Auditor). Prvním velkým počinem komory bylo zajištění překladu Mezinárodních auditorických standardů na CD. Dozorčí komise, a zřejmě i rada komory, si uvědomuje, že v současné době je nutno vytvářet daleko lepší podmínky pro auditorickou obec, než tomu bylo v minulosti. Pro zvýšení odborné úrovně auditorů musí zajistit (prostřednictvím komorou organizovaných akcí, internetu nebo svého časopisu) více informací nejen o aktuálních profesních záležitostech, ale i o budoucnosti auditorické profese. Musíme všem auditorům poskytnout lepší informační servis a odborné zázemí.

Současně chceme více přiblížit výkon dohledu do jednotlivých regionů. Proto také dozorčí komise od roku 2005 ustavila tři pracovní skupiny, které budou v počtu tří až čtyř členů zajišťovat dohlídky v jednotlivých regionech (Morava a Slezsko, Čechy a region Prahy a jejího blízkého okolí).

Dozorčí komise bude nadále zlepšovat spolupráci s radou Komory au-

ditorů. Již v uplynulém období došlo ke zlepšení vzájemné komunikace. Hodně k tomu také přispívalo i každoroční společné zasedání všech orgánů komory.

Ve spolupráci s radou komory zajistí dozorčí komise, aby byla dokončena analýza souladu činností KA ČR s pravidly pro členské organizace IFAC. V případě potřeby je třeba učinit taková opatření, aby byl tento soulad zajištěn. Ve spolupráci s radou komory bude také dozorčí komise sledovat a využívat odborné materiály FEE k zajišťování kontroly kvality naší auditorické činnosti.

Závěrem bych chtěl uvést, že dozorčí komise se nebude snažit za každou cenu zjišťovat nedostatky ve spisu auditora. Naopak jde nám o prevenci, o odstraňování zjištěných nedostatků a v konečném důsledku o zlepšení úrovně spisu auditora (auditorské společnosti) tak, aby v případě stížnosti byl auditor schopen vždy vysvětlit svůj postup. A aby při případném soudním projednání spisu dokázal svůj výrok obhájit.

Vše bude záležet především na míře ochoty a možnostech jednotlivých členů komise věnovat svůj čas výkonu funkce.

Ing. Josef Běloušek
předseda dozorčí komise KA ČR

aktuality

Ze zasedání Rady KA ČR dne 13. prosince 2004

Rada na svém prvním řádném zasedání v novém složení po volbách projednala uspořádání pomocných orgánů, resp. výborů a ustanovila (kromě tří výborů) jejich předsedy. Ing. Marii Kučerové svěřila novou funkci kancléře, bude členem prezidia a bude mít na starosti přípravu a kontrolu plnění rozpočtu, hospodaření komory a záležitosti úřadu. Jejím prvním úkolem je připravit návrh rozpočtu pro rok 2005, který bude respektovat závěry vyplývající z jednání sněmu.

Doc. Březinová byla pověřena vypracovat strukturu pomocných orgánů pro metodiku účetnictví a připravit koncepci jejich činnosti. Výbory budou pracovat v dosavadním složení dokud rada nejmeneje jejich nové předsedy a členy. Předsedové výborů byli pověřeni vypracovat ve spolupráci s úřadem plány činnosti na nadcházející rok se zapracováním priorit činnosti pro rok 2005 schválených XIV. sněmem.

Rada dále zhodnotila průběh XIV. sněmu, projednala žádosti o pozastavení oprávnění k auditorické činnosti, schválila návrhy na vyškrtnutí asistentů auditora pro nedoložení pracovního poměru u auditora, jmenovala odvolací komisi pro vyřízení odvolání proti rozhodnutí kárné komise, zástupce do Národní účetní rady a Koořdináčního výboru KDP.

Pomocné orgány Komory

Prezidium	doc. Králíček Ing. Vrba Ing. Kučerová Ing. Rokosová
Výbor pro otázky profese a etiku	Ing. Brumovský
Výbor pro auditorické zkoušky	prof. Král Ing. Mrkvičková
Výbor pro auditorické standardy a metodiku auditu	Ing. Drápalová
Výbor pro legislativu a vnitřní normy	JUDr. Husák
Výbor pro kontinuální profesní vzdělávání	Ing. Pilátová doc. Novotný
Výbor pro veřejný sektor	Ing. Šrámek
Výbor pro informační politiku	Ing. Hampl
Redakční rada pro překlad ISA	x
Redakční rada časopisu Auditor	prof. Müllerová
Výbor pro metodiku účetnictví	x
Výbor pro finanční instituce	x
Výbor pro IAS a SME	x

Předsedy posledních tří výborů uvedeme v následujícím čísle časopisu.

Ing. Eva Rokosová, MBA
Úřad KA ČR

Nezapomeňte odevzdat Evidenční záznam KPV za rok 2004

Připomínáme povinnost potvrdit **do 31. 1. 2005** svou účast na aktivitách v rámci kontinuálního profesního vzdělávání v roce 2004, a to formou Evidenčního záznamu. Tento formulář je zveřejněn na internetových stránkách komory (pod odkazem Přehled vzdělávacích akcí) a samostatně vložený ho najdete v tomto a minulém čísle časopisu Auditor.

Stanovený rozsah KPV činí 35 hodin/rok pro auditory, kteří vykonávali auditorskou činnost v průběhu celého roku (případně se tento rozsah je možné započítat vzdělávací akce pořádané Institutem vzdělávání KA ČR a jinými vzdělávacími institucemi, lektorskou činností nebo např. publikační činností (samozřejmě vždy související s auditorskou

profesí). Podrobnější podmínky zápočtu a formy KPV stanovuje směrnice KA ČR pro KPV. Před odesláním zkontrolujte, zda jste na formuláři nezapomněli uvést své identifikační údaje (jméno, číslo osvědčení). Vyplněný formulář odešlete na adresu Úřadu KA ČR (Opletalova 55, 110 00 Praha 1) nebo faxem na číslo 224 211 905.

Auditoři, kteří splnili minimální povinný limit KPV v rámci akcí pořádaných KA ČR, nemusí Evidenční list zasílat. Záznam je automaticky vygenerován z databáze KA ČR.

Monika Kryštůfková
Institut vzdělávání KA ČR

Nově zařazeno do nabídky vzdělávacích akcí

Do nabídky vzdělávacích akcí byl k aktuální problematice zákona o DPH zařazen nový klubový večer, a to:

Zákon o DPH – neziskové organizace

Lektor: *Ing. Václav Benda*

Datum konání: **14. 3. 2005** (15 - 19 hod.)

Místo konání: Praha (KC Novodvorská, Novodvorská 151, Praha 4)

Cena: Kč 857 vč. DPH
pro auditory a asistenty auditora;
Kč 1142 vč. DPH
pro ostatní

Var. symbol: **64405**

V případě zájmu o uvedený seminář, zašlete písemnou přihlášku na adresu Institutu vzdělávání KA ČR (Opletalova 55, 110 00 Praha 1; fax: 224 211 905; e-mail: vzdělavani@kacr.cz) nebo se objednejte prostřednictvím internetových stránek KA ČR.

Monika Kryštůfková
Institut vzdělávání KA ČR

Kárné řízení při prosazování etických požadavků na vzdělávání auditorů

Na úvod tohoto příspěvku je vhodné připomenout, že každý z nás auditorů se svým slibem zavázal k plnění povinností stanovených zákonem o auditorech a tím i přijatých profesních předpisů. Povinnost potřeby průběžného vzdělávání v současné době plné novinek si převážný počet auditorů zajisté plně uvědomuje.

Sněm auditorů, konaný 29. 11. 2004 a v pořadí již čtrnáctý, přijal svým usnesením Priority činnosti Komory auditorů ČR v roce 2005. Z jedné z přijatých priorit vyplývá pro Kárnou komisi KA ČR „postihovat nedodržování požadavků na kontinuální profesní rozvoj auditorů“.

Nedlouho před XIV. sněmem auditorů obdržela Kárná komise KA ČR (dále také jen KK) podklady z databáze KA ČR s přehledem plnění (či spíše neplnění) povinností podle přijaté Směrnice pro kontinuální vzdělávání (dále jen Směrnice KPV), ke kterým se auditoři ve smyslu slibu zavázali.

KK konstatuje, že plnění povinností uložených Směrnicí KPV, tj. splnění limitu počtu hodin při vzdělávání, má ze strany auditorů od roku 2000 stoupající tendenci, tzn., že auditoři čím dál tím více považují akce

připravované výborem pro KPV pro sebe za přínosné. Bezesporu se auditoři účastní též jiných vzdělávacích forem i činností, které lze započítat do stanoveného rozsahu KPV podle příslušné směrnice. Přesto však existují ve sledovaném souboru auditoři, kteří opakovaně neplní limity Směrnice KPV již od roku 2000 až do roku 2003 (i do roku 2004). V přehledech o auditorech, kteří „neplní“, se objevují stejná jména. Stejně tak lze uvést, že opakovaně stejní auditoři neplní povinnosti (podle Směrnice KPV) dokladovat zasláním evidenčního listu vždy k 31. 7. následujícího roku přehled o účasti na vzdělávání. Ze statistiky o plnění povinností KPV vyplynulo, že v roce 2000 nesplnilo limit vzdělávání téměř 58 % auditorů, v roce 2001 téměř 45 %, a v letech 2002 a 2003 to bylo 38 % a 28 % auditorů, na něž se vztahuje povinnost KPV. Povinnost zasílat evidenční list ve sledovaných rocích 2000 až 2003 nesplnilo postupně 55 %, 32 %, 27 % a 17 % auditorů, na něž se vztahuje povinnost KPV.

Příprava a organizace vzdělávacích akcí přináší Výboru pro KPV mnoho vynaloženého času, ale též určité čerpání finančních prostředků za sály

i za přednášející. Pokud se auditoři v předpokládaném počtu neúčastní vzdělávacích akcí Výboru pro KPV, jsou pak organizační aktivity Výboru pro KPV i peněžní prostředky vydané na příslušné akce částečně nesplněné, míjejí se předpokládaným efektem ze svého širokého záměru. Tímto nesplněním však nechápeme pouze nižší finanční návratnost z přijatých poplatků, ale hlavně z nepřevzetí nových znalostí a podnětů od přednášejících, jejichž vysokou odbornou úroveň Výbor pro KPV zajišťuje a garantuje.

Kárná řízení

Kárná komise se v listopadu 2004 usnesla na zahájení kárných řízení vůči auditorům zapsaným v seznamu auditorů KA ČR, kteří opakovaně neplní závazky z přijaté Směrnice KPV. V prosinci 2004 bylo již několika auditorům zasláno Oznámení o zahájení kárného řízení ve věci porušení ustanovení zákona o auditorech při nedodržování auditorské směrnice KA ČR pro kontinuální vzdělávání auditorů. Od ledna 2005 budou zahájena další kárná řízení vůči auditorům, kteří od roku 2001 minimálně až do roku 2003 (případně i 2004)

opakovaně nesplnili svoje povinnosti podle Směrnice KPV, a tím neplní i přijatý auditorský slib. Kárné obvinění auditorů budou předvoláváni na kárná jednání podle plánu KK.

KK bude při posuzování a hodnocení přístupu jednotlivých auditorů ke vzdělávání za roky 2001 až 2003 přihlížet též k plnění povinného limitu KPV (tj. 35 hod.) v rámci akcí pořádaných KA ČR v roce 2004, a to podle seznamu automaticky generovaného z databáze KA ČR.

Při kárném řízení bude KK vycházet z jednoznačných podkladů evidence KA ČR svědčících proti kárně obviněnému auditorovi, ale bude pečlivě objasňovat okolnosti svědčící v jeho prospěch a bude v tomto smyslu přijímat náležitě doložené doklady a provádět důkazy.

KK bude též posuzovat a přihlížet k tomu, zda kárně obviněný auditor o sobě neuváděl odborné znalosti a zkušenosti, které nemá, neboť ve sledovaných minulých rocích nesplnil povinnosti limitu KPV, ke kterým se zavázal, a přitom si odbornou způsobilost neudržoval nebo nerozšiřoval.

V případech, kdy se bude jednat o již **opakované** neplnění povinností auditora, ať v nedodržení limitu podle Směrnice pro KPV, nebo v nezásilání evidenčních listů, bude KK indivi-

duálně hodnotit a posuzovat účinnou výši kárného opatření podle § 21 zákona č. 254/2000 Sb., o auditorech.

Etický kodex a vzdělávání auditorů

Etický kodex přijatý auditory zapsanými v seznamu KA ČR, s platností od 1. 1. 2004, uvádí v Článku 3 - Odborná způsobilost, v bodě 3.2 (b) (i), že udržování odborné způsobilosti vyžaduje neustálý přehled o vývoji v profesi auditorů včetně příslušných národních a mezinárodních ustanovení o účetnictví a dalších předmětných předpisů a statutárních požadavků.

Na vzdělávání auditorů klade větší důraz Mezinárodní vzdělávací standard IFAC (IES 7), jehož účinnost je od 1. 1. 2006. Rada KA ČR musí připravit a předložit sněmu auditorů v roce 2005 novelu Směrnice pro KPV, která bude muset být uvedena do souladu s tímto mezinárodně platným vzdělávacím standardem IFAC. Na auditory budou kladeny vyšší požadavky.

V této souvislosti je také nutno upozornit na Akční plán vlády ČR, kterým bylo reagováno na doporučení ve Zprávě Světové banky o dodržování standardů a souborů předpisů v České republice v oblasti účetnictví a auditu. Ministerstvo financí je povinno ve stanoveném časovém horizontu:

- Provést analýzu problematiky zřízení výboru pro veřejný dohled nad auditem a způsobu zajištění jeho financování tak, aby tento orgán měl všechny pravomoci potřebné k monitorování a prosazování nejvyšších standardů etického jednání a uplatňování ISA ze strany auditorů.
- Předložit vládě případný návrh novely příslušných právních předpisů v návaznosti na analýzu problematiky zřízení výboru pro veřejný dohled nad auditem a způsobu zajištění jeho financování.

Disciplinární prosazování etických požadavků

Potřeba a nutnost průběžně se vzdělávat bude pro auditory čím dál tím více naléhavější také s přihlédnutím k rostoucímu konkurenčnímu prostředí. K tomu, aby znalostní a vědomostní úroveň české auditorské profese nestagnovala ani u určité části auditorů, budou proti těm, kteří zjevně ignorují etické požadavky profese, počínaje letošním rokem podnikány disciplinární kroky, tj. ukládány sankce - kárná opatření podle zákona o auditorech.

Ing. Jirí Sixta
místopředseda kárné komise

vzdělávání

K činnosti výboru pro kontinuální profesní vzdělávání

Lze předpokládat, že rok 2005 bude ve srovnání s lety 2001 až 2004 klidnější v oblasti novinek v rámci účetních předpisů, které upravují „české“ (národní) účetnictví, což se zřejmě promítne do připravovaných témat v oblasti vzdělávání.

Novela zákona o účetnictví (zákon č. 669/2004 Sb.), je ve srovnání s předcházejícími roky podstatně skromnější co do objemu novinek, avšak dost podstatná pro fyzické osoby, které již v letošním roce měly přejít na vedení účetnictví a dále pro některé právnické osoby, které až do konce roku 2006 mohou ještě účtovat v soustavě jednoduchého účetnictví.

Podstatně více času však budeme muset, v souladu s prioritami činnosti Komory auditorů ČR, které jsme si na listopadovém sněmu odsouhlasili, věnovat studiu **mezinárodních auditorských standardů**. Podle těchto standardů bychom měli postupovat již při auditech závěrek za rok 2005. Kdo z Vás již nahlédl do překladu mezinárodních auditorských standardů, které jsme obdrželi ještě před listopadovým

sněmem, mi dá jistě za pravdu, že je toho ke studiu dost. Úvodní semináře na toto téma proběhly už v druhé polovině loňského roku v rámci třídních vícetematických seminářů. I pro letošní rok pro Vás připravujeme na toto téma další setkání, o kterých Vás budeme průběžně informovat.

Další téma, kterému bude věnována značná pozornost, je rozšiřování a prohlubování znalosti **mezinárodních účetních standardů**.

Nelze se však soustředit pouze na aplikaci mezinárodních standardů v našem prostředí. Nezbytně nutné je i nadále věnovat pozornost **českým účetním předpisům**, které je povinná akceptovat převážná část naší klientely. Určitě bude zajímavé sledovat i vývoj Interpretací Národní účetní rady.

Jak na seminářích, tak i v rámci klubových večerů či jiných setkání s kolegy zaznívají návrhy témat, kterým by měl být dán v rámci vzdělávání dostatečný prostor. Mezi nejčastější navrhovaná témata patří beze sporu daňová problematika, oblast obchodního práva ve vazbě na účet-

nictví, problematika veřejného sektoru a legislativní novinky, které se bezprostředně týkají naší profese. Za Vaše náměty jsme vděční a pakliže o dané téma projeví zájem více kolegů, budeme se snažit Vám vyhovět.

Od ledna 2005 vstupuje v platnost nejen novela zákona o daní z přidané hodnoty (zákon č. 635/2004 Sb.), ale též novela zákona o daních z příjmů (zákon č. 669/2004 Sb.). V této souvislosti jsme pro Vás připravili setkání s předními odborníky v těchto oblastech (podrobněji nabídka vzdělávacích akcí).

Vzhledem k blížícímu se konci ledna mi dovoluňte připomenout Vám povinnost zaslat na komoru Evidenční list o profesním vzdělávání za uplynulý rok (více naleznete v Aktualitách na straně 3).

Na závěr Vám všem chci popřát do nového roku hodně osobních i pracovních úspěchů.

Ing. Jana Pilátová
předsedkyně výboru
pro kontinuální profesní vzdělávání

V následujícím bloku přetiskujeme výřady z vystoupení hostů na XIV. sněmu Komory auditorů, který se uskutečnil v listopadu v pražském Kongresovém centru. Podrobné informace o průběhu sněmovního jednání jsme zveřejnili v minulém čísle časopisu Auditor.

Z projevu ing. Ladislava Zelinky, náměstka ministra financí

Rozhodně bychom nechtěli dosáhnout světového úspěchu hlavně na Litoměřicku

Je dobře, že v zásadě nemám po ruce ožehavá témata, která bych potřeboval zdůraznit. Během posledního funkčního období rady a prezidenta se vztahy mezi MF ČR a KA ČR určitým způsobem zklidnily a harmonizovaly.

Velká témata předchozích let naštěstí ustoupila do pozadí. Vzpomeňte si například na „pohnuté sněmy“, kdy jsme věděli, že v zákonodárném procesu je novela zákona o profesních komorách, která uvažovala o úplném zrušení Komory auditorů. Tyto existenčně důležité věci již dle mého názoru pominuly a spolupráce se mění na nepříliš populární, ale o to užitečnější rutinu.

Mám tady přehled o tom, jak Ministerstvo financí přebíralo stanoviska Komory auditorů, prosazovalo je v rámci pracovních orgánů Evropské unie, v pracovní komisi pro obchodní právo na úrovni Ecofin atd. Není nutné nějakým způsobem dokládat veškeré aktivity. Větší problémy v této oblasti ze svého hlediska nespátřuji. Ale rád bych zmínil tři body, které jsou otevřené.

- První je rozpracování akčního plánu pro Českou republiku, což je poněkud staromódní název pro opatření, která byla přijata usnesením vlády České republiky na základě zprávy Světové banky týkající se stavu v oblasti účetnictví a auditu. Světová banka zjistila nějaké nedostatky, a na základě toho se přijímají opatření k jejich odstranění.

Valná část z nich se netýká přímo auditorské profese, ale kupříkladu účetnictví, výkaznictví atd. Pokud jde o auditory, zde vidím zásadní úkol, který se týká změny dozoru nad auditorskou profesí. Tento úkol je tu zafixován, a i kdyby nebyl v akčním plánu, vyplynul by z novely 8. direktivy.

Nikdy jsem se netajil tím, že mně to připomíná „chytání kočky za ocas“, tzn. že na finanční a účetní skan-

dály ve Spojených státech a následně v Evropě se reaguje tím, že je vybrán až ten, kdo stojí na úplném konci, tedy auditor. Nicméně váha jednoho náměstka ministra financí je limitovaná, stejně tak je omezená váha ministerstva, váha republiky, ale dokonce i váha Evropské unie v rámci celosvětové globální ekonomiky má nějaké limity. Takže si můžeme myslet cokoli, ale direktiva bude novelizována, akční plán ji v podstatě přejímá a auditoři budou „hlídání“ nějakým veřejným dozorovým orgánem.

Jaká bude jeho forma, jaký bude způsob jeho ustavování, jaké bude jeho fungování - to prozatím ponecháváme otevřené. Rozhodně bychom nechtěli (slovy Jára Cimrmana) dosáhnout světového úspěchu hlavně na Litoměřicku. Tzn. nechceme předbíhat ostatní země, předbíhat novelu direktivy, počkáme, jakým způsobem se bude ubírat vývoj a budeme se samozřejmě snažit, abychom v určitém rámci implementovali nějaké dozorové těleso.

- Druhá poznámka se také týká avizované novely direktivy, která směřuje ještě k dalším změnám. Velmi populární byly diskuse o rotaci auditorských firem nebo alespoň auditorů. V určitých momentech hrozilo, že se tedy vyskytnou různé proudy, které se nebudou schopny dohodnout. U velkých firem je samozřejmě možné nechat rotovat jenom odpovědného auditora, odpovědného partnera, ale u malých firem, kde je pouze jeden auditor, by muselo docházet k rotaci celé firmy.

Ukazuje se, že tento problém byl poněkud uměle nafouknutý, protože rotace je směřována hlavně k subjektům zvýšeného veřejného zájmu, kde - vzhledem k jejich rozsahu a náročnosti - se většinou předpokládá, že jsou auditovány velkými firmami. Problém tedy existuje spíše teoreticky než prakticky.

- Třetí téma sice není z hlediska reálného významu zatím nikterak velké, ale provokuje a dráždí. Mám na mysli přípustění existence tzv. hostujících auditorů. Víte, že v rámci závazků republiky máme umožnit volný pohyb kapitálu, služeb, práce atd., a to se týká i tzv. usazených nebo hostujících auditorů.

„Usazení“ auditori jsou ti, kteří mají licenci z jiného členského státu Evropské unie a po splnění určitých podmínek (rozdílové zkoušky) získají právo působit na území České republiky.

Naproti tomu „hostujícím“ auditorům pro výkon jejich funkce postačí jen to, že ohlásí na KA ČR, že hodlají po nějakou krátkou dobu vykonávat na našem území omezenou auditorskou činnost. Žádné jiné povinnosti nemají, žádné registrace, zkoušky atd. Prostě jen provedou ohlášení, udělají jeden, dva tři audity a zmizí v zahraničí. A to je fenomén, který provokuje.

Toto téma sleduji, pravidelně se na něj ptám na různých mezinárodních plénech, a snažím se získat oporu pro to, abychom eventuálně toto ustanovení nějakým způsobem zpřísnili. Souhlasím totiž s tím, že ve zcela ojedinělých případech může být uvolnění dosavadního režimu ke škodě, že může být i zneužito. Zajímá mě to jednak kvůli investorům, kteří by třeba mohli být nějakým účelovým „auditem – neauditem“ uvedeni v omyl, ale hlavně kvůli ochraně určité profesní pověsti, dobrého jména auditorské profese u nás.

Myslím si, že na auditory se v poslední době zcela neoprávněně snášelo více kritiky, než si zaslouží, že

byli kritizováni za větší podíl koláče odpovědnosti, než jaký reálně mají. Ta špička je již za námi, a bylo by velmi nešťastné, kdyby se nedůvěra opět prohloubila - notabene přičiněním nějakého cizího, hostujícího auditora.

Na závěr bych chtěl poděkovat těm, kteří doposud pomáhali vytvořit korektní, harmonické vztahy mezi mocí státu a mezi profesní organizací auditorů. Chtěl bych popřát i těm, kteří vzejdou z dnešních voleb, aby se jim dařilo řídit auditorskou profesí a spolupracovat s orgány státu a s dalšími profesními skupinami minimálně stejně dobře jako dosavadní orgány komory.

„Na auditory se v poslední době neoprávněně snášelo více kritiky, než si zaslouží,“ uvedl ve svém vystoupení ing. Ladislav Zelinka.

Z projevu ing. Lubomíra Harny, prezidenta Svazu účetních

Podářilo se nám „dotáhnout“ myšlenku společného vědomostního základu účetních a auditorů

Svaz účetních se trvale snaží řešit postavení účetní neauditorské profese. Je známo, že jsme zavedli certifikaci účetních podle vzoru anglické instituce ACCA, se kterou máme smlouvu o vzájemném uznávání čili kompatibilitě těchto systémů. Systém jsme zavedli v roce 1997 a v současné době evidujeme více než 8000 adeptů, kteří certifikaci dokončili nebo se do ní zapojili a pokračují.

Ing. Lubomír Harna ve svém vystoupení hovořil mj. o systému certifikace účetních a problematice aplikace mezinárodních účetních standardů v prostředí malých a středních podniků.

Systém certifikace byl účetní veřejností přijat a netajíme se tím, že naším záměrem je dobudovat profesní komoru účetních jako jeden pilíř z „trojnožky“ Komora auditorů, Komora daňových poradců a Komora účetních - tak, jak to bylo původně vtěleno do opatření připravovaného akčního plánu. Z určitých důvodů byl sice tento úkol v akčním plánu vypuštěn, ale jsem ujišťován, že úkol platí a náměstek ministra financí ing. Zelinka se mu hodlá věnovat ve větší míře než dosud.

V posledním období dochází k mohutnému vývoji problematiky účetnictví a auditu. Domnívám se, že v tomto směru hrajeme jako instituce velice důležitou roli a nemůžeme jenom čekat, co se připraví, co se budeme muset naučit a co budeme muset akceptovat. Do tohoto procesu bychom měli stále aktivněji vstupovat.

Chtěl bych vyzvednout naši spolupráci v rámci Národní účetní rady, sdružující Komoru auditorů, Komoru daňových poradců, Svaz účetních a Vysokou školu ekonomickou. Společně se snažíme být jakousi silou k prosazování určité politiky, a myslím si, že tento zá-

měř by neměl mít jenom lokální národní rozměr, ale možná i mezinárodní.

Evropou v současné době „hýbe“ problematika aplikace mezinárodních účetních standardů v prostředí malých a středních podniků. Různá sdružení nebo instituce nečekají na to, jaké „moudro“ se k nám snese ze strany Komise pro mezinárodní účetní standardy, ale přicházejí s vlastními řešeními. Minulý týden jsme byli podrobněji informováni o francouzské publikaci zahrnující řešení implementace mezinárodních účetních standardů v prostředí malých a středních podniků. Tuto publikaci zpracovala Komora účetních expertů Francie ve spolupráci s Komorou auditorů a předkládá ji jako návrh pro řešení. Myslím si, že stejnou iniciativu a stejný

způsob a přístup bychom měli aplikovat i v rámci České republiky i směrem vůči zahraničí.

Pokud jde o vztah mezi Svazem účetních a Komorou auditorů, chtěl bych poděkovat odstupující radě za velice dobrou spolupráci. Podařilo se nám „dotáhnout“ princip, resp. myšlenku společného vědomostního základu účetních a auditorů, čili sjednocování zkoušek na auditory a zkoušky v certifikaci tak, aby v budoucnu mohla být zajištěna přímá bezkonfliktní prostupnost mezi účetními a auditory. Tohoto si velice cením. Chtěl bych poděkovat odstupujícímu prezidentovi ing. Křížovi za jeho velice dobrou a progresivní práci jak pro komoru, tak i pro oblast celého účetnictví v České republice.

Z projevu ing. Jiřího Nekováře, prezidenta Komory daňových poradců

Byla ustavena národní diskusní skupina

Kolega Harna ve svém vystoupení podtrhl roli Národní účetní rady. Domnívám se, že toto sdružení, které dovršilo pětileté výročí, je správnou platformou pro spolupráci Komory auditorů, Svazu účetních, Vysoké školy ekonomické a Komory daňových poradců. Při jednáních Národní účetní rady se v posledním období ukazuje, že její role je nezastupitelná, mimo jiné proto, že odbor účetnictví ministerstva financí svým způsobem abdikuje na roli určitého metodického pracoviště pro podnikatelskou praxi v oblasti účetnictví. Tato praxe však volá po tom, aby byly definovány určité sjednocující názory v oblasti účetnictví a aby byly řešeny problémy. Role Národní účetní rady je zcela na místě.

Chtěl bych zde poděkovat odstupujícímu prezidentovi Komory auditorů ing. Petru Křížovi. Domnívám se, že jeho osoba byla v Národní účetní radě symbolem správného představitele auditorské profese, eticky pevného a špičkově kvalifikačně vybaveného odborníka.

Spolupráce Komory daňových poradců s Komorou auditorů je mj. dána tím, že máme stejné problémy, a těmi jsou daně a daňové zákony.

V pátek 26. 11. byl v Poslanecké sněmovně schválen zákon o správních poplatcích, jehož druhá část zahrnuje

je rozsáhlou novelu zákona o dani z přidané hodnoty, tzn. že více než 230 ustanovení v zákoně o správních poplatcích týkajících se zákona o dani z přidané hodnoty máme ve Sbírce zákonů před 1. lednem 2005, a to je dobře.

Nezapomeňte však, že parlament je schopen novelizovat zákony velmi rychle a další novela DPH se promítá i v zákoně o dani z příjmů, který byl v současné době odeslán do Senátu. Zde bude situace složitější, je otázkou, zda zákon o dani z příjmů bude ve Sbírce zákonů před 1. lednem, ale upřímně řečeno: už jsme si na to zvykli.

Za zmínku nepochybně stojí pozitivní snaha ministra financí řešit problémy v oblasti zákonů o dani z příjmů. Jak? Byla ustavena národní diskusní skupina, kterou vede osobně ministr financí a ve které je náměstkyně Legierská, náměstek Zelinka, ředitelé příslušných odborů, dále představitel Svazu průmyslu, Hospodářské komory, Komory daňových poradců a zástupce místopředsedy vlády Jahna. Národní diskusní skupina by se měla soustředit na dva okruhy problémů:

- První okruh problémů, který by měl vycházet také z vašich připomínek (můžete je zaslat buď přímo na ministerstvo financí ing. Špringlovi, řediteli odboru daní, nebo prostřednictvím Komory daňových poradců), by se měl týkat novely zákona k 1. 1. 2006. Zde by mělo dojít k některým zjednodušením. Očekává se určitá paušalizace nákladů u daňových poplatníků. Předpokládá se, že by bylo možné paušálně uplatnit až 50 % daňově uznatelných nákladů místo dnešních 25 procent, a u osob, které se zabývají prodejem, by to mělo být dokonce 80 %. Tato úvaha úzce souvisí se zvýšením limitu pro povinnost vést účetnictví, měl by se rozšířit okruh osob, které by mohly uplatňovat paušál.
- Od roku 2008 by měl vstoupit v platnost zcela nový zákon o dani z příjmu. Podařilo se nám přesvědčit pana ministra, aby do práce národní diskusní skupiny přizval i zástupce opozice. Po složitých jednáních to bylo přislíbeno, takže se těšíme na příští zasedání, kde by mělo být zastoupeno celé spektrum politických

Podle ing. Jiřího Nekováře je zcela nezastupitelná role Národní účetní rady, mj. i proto, že odbor účetnictví MF abdikuje na roli metodického pracoviště pro podnikatelskou praxi.

stran. Otázkou je, jak by měl zákon platný od 1. ledna 2008 vypadat. Požadavek, aby tento zákon byl jednoduchý, stručný a zároveň velmi dobře aplikovatelný, je velmi obtížný, nicméně základní otázkou je, zda budeme nadále vycházet ze základu daně z účetnictví, nebo zda budou „daňáři“ schopni základ daně zformulovat do svého zákona.

Usilujeme o to, aby existovaly dva zákony: samostatný zákon o dani z příjmů fyzických osob na straně jedné a samostatný zákon o dani z příjmů právnických osob na straně druhé. Podle našich informací se ukazuje, že Evropská unie bude velkým kolbištěm konkurenčního boje právě na úseku daně z příjmů právnických osob.

Z projevu doc. Milana Polončáka, viceprezidenta Slovenské komory auditorů

Výměna zkušeností je užitečná

Obdobně jako na vašem sněmu, i slovenští auditori 11. listopadu 2004 přijali významné dokumenty týkající se činnosti Slovenské komory auditorů pro rok 2005. Materiál týkající se poplatků jsme projednali asi před dvěma, třemi roky, a jeho schvalování bylo snazší.

V zájmu zvýšení kvality auditorské činnosti bych chtěl jenom stručně říci, že v průběhu září až prosince organizujeme školení týkající se uplatňování mezinárodních auditorských standardů v praxi. Je to pětidenní školení, které představuje 40 hodin. Je možné říci, že organizování proškolení bylo dobrým rozhodnutím.

Upřímně řečeno: moje účast na vašem sněmu mi vždycky poskytne určité podněty nebo impulsy k tomu, co je ještě třeba udělat, nebo čeho jsme udělali málo. To znamená, že získávám mnoho zkušeností i od vás a tyto zkušenosti samozřejmě využíváme v naší komoře.

Dovolte zároveň, abych jménem prezidenta Slovenské komory auditorů pana Bošely vyjádřil upřímné poděkování odstupujícímu prezidentovi panu Křížovi

i členům rady za nadstandardní spolupráci - při výměně zkušeností i při účasti na různých akcích, které organizovala Slovenská komora auditorů i česká Komora auditorů.

„Moje účast na vašem sněmu mi vždy poskytne řadu podnětů a impulsů,“ uvedl doc. Milan Polončák.

Z projevu ing. Zdeňka Macha, ředitele Úřadu Českého institutu interních auditorů

Došlo ke zlepšení spolupráce

Ve funkci ředitele jsem poměrně krátkou dobu, nicméně vnímám celou řadu pozitivních změn a momentů, ke kterým dochází v naší společné činnosti. Připravili jsme, resp. přeorganizovali naši vzdělávací nabídku pro naše členy, kterých je v současné době zhruba 900. Zamýšlíme se nad kvalitou vzdělávání, nad kvalitou našich služeb, a pro příští rok připravujeme nový systém vzdělávání, tzv. komplexní vzdělávání, kde bychom našim členům chtěli nabídnout vše, co od nás očekávají.

Podle mého názoru je velice dobré, že v poslední době došlo k dalšímu zlepšení spolupráce a řešení některých odborných záležitostí mezi Českým institutem interních auditorů a Komorou auditorů. Napomohla k tomu jednání našich vrcholných představitelů, mj. i účast prezidenta Komory auditorů na naší konferenci. O spolupráci svědčí i články, které vycházejí v našich časopisech.

Chtěl bych nabídnout Komoře auditorů naše vzdělávací akce, jejichž přehled najdete na našich internetových stránkách.

V roce 2005 oslaví Český institut interních auditorů 10. výročí svého vzniku. Pokud budete mít zájem, rádi vás pozveme na řadu akcí, které budou při této příležitosti organizovány.

Ing. Zdeněk Mach ocenil spolupráci mezi KA ČR a ČIIA.

VÝBOR PRO AUDITORSKÉ SMĚRNICE/ REDAKČNÍ RADA PRO PŘEKLAD ISA

Členové výboru pro auditorské směrnice a redakční rady pro překlad ISA se na svém posledním zasedání v roce 2004, konaném dne 21. prosince, zabývali zejména těmito body:

- stanovením cílů, konkrétních úkolů a termínů jednání pro rok 2005;
- formální úpravou národních aplikačních doložek, které budou vytvářeny pro standardy auditu – materiál bude předložen na lednové zasedání rady;
- výrokem auditora při aplikaci ISA 700 – příprava aplikační doložky;
- přípravou třídních školení ISA, která budou probíhat od září do prosince a jejichž cílem je ukázat, že standardy mohou v mnoha případech výrazně pomoci. Bylo zahájeno zpracování jednotné koncepce a podkladů pro semináře, výklad zajistí dle možnosti členové výboru případně další oslovení auditorů;
- stanovením dalšího postupu prací při překladech a oponenturách novelizovaných mezinárodních auditorských standardů;
- projednání přeložené novely Glosáře pojmů;
- diskusí k problematice ověřování účetních závěrek sestavených podle IAS/IFRS v návaznosti na nařízení Evropského parlamentu a Rady ES k uplatnění novelizovaného IAS 39. Bylo konstatováno, že při ověřování je třeba klást důraz na správnou definici rámce, v souladu se kterým je účetní závěrka sestavena. Pravděpodobně se nebude moci definovat jako rámec pouze IAS/IFRS, ale bude nutné upřesnit vazbu na citované nařízení. Zástupce komory projedná otázku formulace výroku ve výboru pro audit při FEE.

VÝBOR PRO VEŘEJNÝ SEKTOR

Hlavním bodem jednání, které se uskutečnilo 18. listopadu 2004, byla tvorba návrhu vzoru smlouvy auditora o přezkoumání hospodaření územních samosprávných celků (ÚSC), která bude po právním rozboru zveřejněna na internetových stránkách komory.

Dále se členové věnovali stanovení plánu své činnosti v roce 2005, diskusi k určení témat pro semináře specializované na nevydělečné organizace, článku „Podíl pohledávek a závazků na rozpočtu ÚSC“ (viz časopis Auditor č. 9/2004), a vyhotovení dotazníku, kterým se komora obrací na země Evropské unie s žádostí o pomoc při zjištění právní úpravy podílu auditorů na ověřování účetních závěrek a přezkumu hospodaření regionální samosprávy.

Alena Švejdová, DiS.
referát metodiky

DOZORČÍ KOMISE KA ČR

Dozorčí komise KA ČR (komise nebo DK) na společném zasedání dne 9. prosince 2004 v Praze

projednala:

- Výsledky řádných dohlídek provedených u dvou auditorských společností a u jednoho auditora. U jedné

společnosti a auditora komise rozhodla o jejich uzavření na úrovni DK bez dalších opatření, u druhé auditorské společnosti DK odsouhlasila provedení dalšího dohledu v roce 2006.

- Výsledek opakované dohlídky provedené u jednoho auditora, u kterého se přijatá opatření k nápravě (z minulých dohlídek) projevila ve zlepšení práce auditora.

- Příčiny neuzavření dohlídek, které byly provedeny podle plánu na 2. pololetí 2004. DK přijala konkrétní a termínovaná opatření k nápravě směřující k operativnějšímu uzavírání dohlídek.
- Průběžný výsledek a konečný závěr z mimořádných dohlídek uskutečněných za účelem prošetření dvou stížností, které obdržela komora a které se týkaly kvality poskytnutých auditorských služeb.
- Postup při prošetření a vyřízení tří podání (z toho dvou stížností a jednoho podnětu), které obdržela komora a které se týkaly podezření z nedodržení zákona o auditorech a navazujících předpisů (zahrnující provedení mimořádné dohlídky na místě u příslušných auditorů a auditorských společností).

schválila:

- Odůvodněné změny a doplňky Rámcového plánu řádných a mimořádných dohlídek a následných kontrol na 2. pololetí 2004 provedené od listopadového zasedání DK.

zabývala se:

- Plněním rozpočtu DK pro rok 2004. Je reálný předpoklad, že rozpočet ve výdajové části nebude překročen.
- Způsobem realizace priorit činnosti komise v roce 2005.
- Zjednotěním trvalého pořádku v údajích seznamu auditorů a auditorských společností zveřejněných na webových stránkách KA ČR.
- Stanovením konkrétních kritérií pro výběr subjektů dohledu do rámcového plánu dohledové činnosti na 1. pololetí 2005 a rozsahem pravidelných prověrek a kontrol pro nadcházející pololetí 2005.
- Ustavením a způsobem řízení tří pracovních skupin DK.
- Periodicitou společných zasedání a pracovních skupin DK v roce 2005.
- Záměrem aktualizovat Jednací řád DK.

Ing. Rudolf Gebauer
referát dohledu KAČR

Dotazy a odpovědi

Pohledávky uplatněné jako odpočitatelná položka po řádném přihlášení pohledávky do konkursního řízení a jejím odsouhlasení správcem konkursní podstaty

Dotaz

V rámci ověřování účetní závěrky byly zjištěny tyto skutečnosti:

- s.r.o. půjčila v roce 2001 OSVČ 3 mil. Kč s úrokem 11 % p.a. do doby, než bude poskytnut úvěr od banky. Ve smlouvě o půjčce byl stanoven pevný termín pro splatnost půjčky v roce 2002, ale zároveň i doložka, že tato půjčka bude automaticky měsíčně prodlužována, pokud věřitel (s.r.o.) nepožádá o její vrácení (zejména z důvodu nemožnosti odhadu, kdy banka poskytne úvěr),
- po záplavách v roce 2002 se OSVČ dostala do platebních potíží, banka v souvislosti s nespáčením úvěru podala žalobu na konkursní řízení, soud vyhlásil na úpadek - OSVČ konkursní řízení s účinností k 4. 12. 2002,
- věřitel – s.r.o. přihlásila svou pohledávku z půjčky včetně vyčíslených a od 7/2002 neplacených úroků u příslušného soudu dne 3. 1. 2003. Tímto byly plněny podmínky pro přihlášení pohledávky za úpadcem. Správce konkursní podstaty tuto pohledávku ani její příslušenství nepopřel,
- na celou výši k soudu podané pohledávky (uplatněné v konkursním řízení) byla věřitelem – s.r.o. v lednu 2003 vytvořena zákonná opravná položka podle § 8 zákona č. 593/1992 Sb.,
- změny během roku 2003-2004 v zákonech o dani z příjmů, tj. § 24 odst. 2 písm. y) a zejména postupné změny v §§ 2 a 8 zákona o rezervách (včetně vysvětlení v důvodové zprávě ke změnám v těchto zákonech) vedou k pochybnosti, jak správně na tuto situaci nahlížet v roce 2003 a zejména v roce 2004.

Přestože mi i spolupracující právník potvrdil, že změny v zákonech nepůsobí retroaktivně, ale až od data účinnosti novely, prosím o stanovisko Komoru auditorů ČR, zda výše popsaný postup účetní jednotky byl správný. Považuji za svou povinnost, před stanovením výroku ke zpracované účetní závěrce, zda „informace podávají věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví...“, zjistit, jak k této problematice objektivně přistupovat.

Odpověď metodika

Podle mého názoru se tvorba zákonných opravných položek podle § 8 zákona o rezervách řídila v roce 2003 tímto zákonem, a sice ve znění platném k 31. 12. 2003. Znamená to tedy, že v případě, jež uvádíte, bylo možno v roce 2003 ještě vytvářet zákonné opravné položky na pohledávky za dlužníkem v konkursním řízení, i když se jedná o pohledávku z poskytnuté půjčky. To platí za

předpokladu naplnění ustanovení § 8 zákona o rezervách ve znění platném do konce roku 2003.

K výše uvedenému názoru jsem dospěla zejména se zřetelem k tomu, že v novele výše citovaného zákona o rezervách v části II. zákona č. 438/2003 Sb. s platností od 1. 1. 2004 není přechodné ustanovení, které by měnilo zákon o rezervách ve znění platném do konce roku 2003. Jelikož zákon o rezervách je formulován v návaznosti na zákon o daních z příjmů, prověřila jsem Váš dotaz i ve vztahu ke znění části I. Čl. II Přechodných ustanovení zákona č. 438/2003 Sb., a neshledala jsem retroaktivitu zákona týkající se roku 2003 v dané záležitosti.

Stanovisko formuluji za předpokladu, že uváděná pohledávka za dlužníkem v konkursu byla úspěšně přihlášena u soudu ve lhůtě stanovené usnesením soudu o prohlášení konkursu ve smyslu ustanovení § 8 zákona o rezervách ve znění platném do konce roku 2003.

Zároveň dodávám, že jsem dotaz projednala s pracovníky odboru daně z příjmů právnických osob Ministerstva financí ČR.

Povinnost přejít k 1. 1. 2005 na IAS/IFRS

Dotaz

a) Akciová společnost vznikla v roce 1990 (privatizací státního podniku), akcie na majitele v zaknihované podobě

V roce 2001 obdržela a.s. rozhodnutí od RM-Systému, a.s.: „Na základě ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 362/2000 Sb., § 78 odst. 1 ZCP a čl. 29 odst. 1 písm. g) tržního řádu se **vylučují z obchodování na veřejném trhu** organizovaném společností RM-Systém a.s., cenné papíry společnosti ABC, a.s., IČ, druh akcie, v zaknihované podobě, ve formě na doručitele, ISIN CZ ..., o jmenovité hodnotě Kč 1000 s počtem kusů... a celkovém objemu Kč ..., a to ode dne 22. 12. 2001.“

V odůvodnění bylo dále uvedeno: „Po výše uvedeném přezkumu bylo zjištěno, že výše uvedená emise cenných papírů emitenta nesplňuje předpoklad přijetí k obchodování dle § 72 odst. 1 písm. c) ZCP tedy, že kurz výše uvedené akcie násobený počtem vydaných akcií celé emise nedosahuje zákonem požadované výše 1 000 000 EUR. Emitent v průběhu správního řízení neuvedl ani nedoložil žádné relevantní skutečnosti, které by prokazovaly, že jeho emise výše uvedený předpoklad splňuje, či které by vedly k zastavení správního řízení, př. k zastavení správního řízení a povolení výjimky podle § 78 ZCP.“

Tato akciová společnost má i nadále akcie v zaknihované podobě.

b) Akciová společnost vznikla v roce 1992 (privatizací státního podniku), v současné době má společnost akcie na majitele v listinné podobě

V roce 2003 obdržela a.s. rozhodnutí od RM-Systému, a.s.: Na základě ustanovení § 78 odst. 4, § 78 odst. 1 ZCP a čl. 29 odst. 1 písm. g) tržního řádu se **vylučují z obchodování na veřejném trhu** organizovaném spo-

IAS 39 - Finanční nástroje: účtování a oceňování

Úvod

Výbor pro mezinárodní účetní standardy (IASB) pracoval na přípravě komplexního standardu účtování finančních nástrojů více než 10 let. Vytváření a publikaci původního standardu IAS 39 v roce 1999 provázely četné spory, kritika a diskuse. Rozsah těchto debat je zřejmý i z faktu, že ve vydaném textu standardu IAS 39 byly historii vzniku standardu věnovány bezmála čtyři strany textu.

IASB bylo v roce 2001 nahrazeno organizací IASB, která začala pracovat na projektu zlepšení kvality stávajících mezinárodních účetních standardů. 17. prosince 2003 vydalo IASB revidovaný standard IAS 39. Tento revidovaný standard vychází svojí filozofií z původního IAS 39, ale v některých bodech se standardy od sebe významně liší. IASB také nebyla z časových důvodů schopna do standardu vydaného v prosinci 2003 zapracovat oblast tzv. „macro hedgingu“, která byla formou dodatečné revize standardu zahrnuta do standardu v březnu 2004. Revidovaný standard se musí aplikovat pro účetní závěrky připravované podle IFRS pro období, která začínají 1. ledna 2005 nebo později, avšak zároveň je povolena dřívější aplikace standardu.

Abyste překotnému vývoji v oblasti IAS 39 konec, byl v roce 2004 připraven další návrh na změny v tomto standardu. Navrhované změny se týkají omezení možnosti oceňovat jakýkoliv finanční nástroj reálnou hodnotou se změnami reálné hodnoty účtovány do výsledovky. V době přípravy tohoto článku ještě nebylo zřejmé, zda či v jaké podobě budou navrhované změny do IAS 39 zapracovány.

Z tohoto úvodu je zřejmé, že postihnout veškeré aspekty účtování finančních nástrojů, resp. vývoje v oblasti IAS 39, v rámci jednoho článku je nemožné. Proto se v následujícím textu pokusím přiblížit alespoň hlavní rysy standardu a významné změny provedené v revidované verzi ze 17. prosince 2003, resp. 31. března 2004.

Filozofie standardu IAS 39

Při přípravě standardu IAS 39 vycházelo IASB velkou měrou z úpravy účtování finančních nástrojů v amerických účetních standardech US GAAP. Z historických důvodů nebyly původní postupy US GAAP z metodického pohledu jednotné a nedávaly univerzální principy a postupy pro účtování a oceňování finančních nástrojů. Původní standard IAS 39 tuto metodickou nejednotnost v některých případech ještě prohloubil volbou možných variant, jako např. v případě možnosti volby účtování změn ocenění realizovatelných finančních aktiv buď výsledkově nebo do vlastního kapitálu. Jako přímý důsledek nekonsistentního přístupu k oceňování finančních aktiv a finančních závazků musela být do standardu IAS 39 zapracována kapitola účtování o zajištění („hedging“, „hedge accounting“), která za cenu zanesení další nejednotnosti v oceňování aktiv a závazků umožnila symetrické účtování zisků a ztrát ze zajištěných pozic.

V revidovaném standardu se IASB pokusila o částečné sjednocení přístupu k účtování finančních nástrojů, např. zrušením zmiňované volby ve způsobu přeocňování realizovatelných finančních aktiv. Zároveň se IASB pokusila alespoň částečně realizovat svou vizi oceňování všech finančních nástrojů reálnou hodnotou, a to tak, že pro všechny fi-

nanční nástroje zavedla možnost, aby při prvotním zaúčtování byly klasifikovány jako „oceňované reálnou hodnotou, jejíž změny se účtují do výsledku hospodaření“ (fair value through the profit and loss, FVP). Tyto zásahy však stále nevedou k jednotnému přístupu k oceňování a účtování finančních nástrojů, a proto stále přetrvává situace, kdy podnik držící jeden finanční nástroj (např. nakoupený dluhopis) může v daném účetním období v souvislosti s jeho držbou vykázat zcela legitimně a v souladu s IAS 39 alespoň tři rozdílné výsledky hospodaření v závislosti na způsobu, jakým tento finanční nástroj interně klasifikuje.

V souvislosti s filozofií IAS 39 je proto třeba si přiznat, že se nejedná o standard založený na principech („principles based“), ale o standard postavený na souboru pravidel („rules based“). Významným odlišovacím znakem IAS 39 je potom důraz kladený na interní dokumentaci a klasifikaci finančních nástrojů, tedy pravidla, kdy podnik dokládá interní dokumentací svou volbu způsobu budoucího účtování určitého finančního nástroje (např. klasifikace do portfolia finančních nástrojů držených do splatnosti) či dokladuje, že určitý způsob účtování je pro daný finanční nástroj povolen standardem (např. dokumentace efektivnosti zajištění). Přitom většina těchto dokumentačních požadavků slouží pouze k tomu, aby podnikům zabránila ve zkreslování hospodářských výsledků následnou změnou původně zvolených metod oceňování a účtování určitého finančního nástroje za metody v dané situaci pro podnik „výhodnější“.

Základní definice

Standard IAS 39 přebírá čtyři základní definice ze standardu IAS 32 - Finanční nástroje: zveřejňování a prezentace, a to definici finančního nástroje, finančního aktiva, finančního závazku a kapitálového nástroje.

Finanční nástroj je definován široce jako jakákoli smlouva, kterou zároveň vzniká finanční aktivum jedné účetní jednotky a finanční závazek nebo kapitálový nástroj jiné účetní jednotky.

Finančním aktivem jsou:

- peněžní prostředky,
- kapitálový nástroj jiné účetní jednotky,
- smluvní nárok získat peněžní prostředky nebo jiné finanční aktivum od jiné účetní jednotky,
- smluvní nárok vyměnit s jinou účetní jednotkou finanční nástroj za potenciálně výhodných podmínek (např. swap s kladnou reálnou hodnotou).

Naproti tomu **finanční závazek** je definován jako smluvní závazek:

- předat peněžní prostředky nebo jiné finanční aktivum jiné účetní jednotce
- vyměnit finanční nástroj s jinou účetní jednotkou za potenciálně nevýhodných podmínek (např. swap se zápornou reálnou hodnotou).

Kapitálový nástroj je smlouva dokládající zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení všech jejích závazků.

Tyto definice jsou v novelizovaném standardu IAS 32 víceméně shodné s původními definicemi, došlo však k časnému zpřesnění definic finančních aktiv a finančních závazků pro jejich snadnější oddělení od vlastních kapitálových nástrojů účetní jednotky. V novelizovaném standardu byla definice finančního aktiva i finančního závazku rozšířena tak, že zahrnuje také:

- nederivátovou smlouvu, kterou účetní jednotka může vypořádat dodáním vlastních kapitálových nástrojů, přičemž jejich množství kolísá tak, aby se hodnota dodávaných akcií vždy rovnala určité fixní částce (a držitel tedy není vystaven žádnému kapitálovému riziku),
- derivátový nástroj na vlastní kapitál dané účetní jednotky, který může být vypořádán jiným způsobem než výměnou fixní peněžité částky nebo jiného finančního aktiva za pevně stanovený počet akcií.

IAS 39 dále přidává definici derivátu:

Derivát je finanční nástroj, který má následující tři vlastnosti:

- jeho hodnota se mění v závislosti na změně ceny nebo indexu určité podkladové finanční nebo nefinanční položky nebo v závislosti na jiné proměnné,
- nevyžaduje žádnou nebo vyžaduje jen relativně malou počáteční investici,
- bude vypořádán v budoucnu.

V novelizovaném znění byla definice derivátu poněkud rozšířena a zpřesněna, avšak nedošlo v ní k zásadním změnám.

Rozsah působnosti

IAS 39 platí pro všechny finanční nástroje (tak jak jsou definovány výše) s určitými výjimkami. Mezi nejdůležitější výjimky patří případy, kdy je účtování daných finančních nástrojů upraveno jinými standardy jako:

- podílů v dceřiných podnicích, přidružených podnicích a společných podnicích (viz IAS 27, IAS 28 a IAS 31), kromě případů, kdy příslušné standardy výslovně požadují, aby se o těchto podílech účtovalo podle IAS 39,
- pohledávky a závazky vyplývající z leasingu (IAS 17), s výjimkou případných vložených derivátů, odúčtování a snížení hodnoty týkajícího se pohledávek a závazků,

- pohledávky a závazky vůči zaměstnancům vyplývající z plánů zaměstnaneckých výhod (IAS 19),
- následně ocenění finančních záruk, které zajistí zaplacení dluhu v případě, že dlužník jej k datu splatnosti neuhradí (IAS 37),
- smlouvy o podmíněné úhradě při podnikových kombinacích (IAS 22, resp. IFRS 3).

V novelizovaném znění standardu IAS 39 byly doplněny některé další výjimky, např. pro finanční aktiva a závazky spadající do působnosti IFRS 2 – Platby vlastními kapitálovými nástroji („Share-based Payments“), a upřesnění vyloučení pojistných smluv z působnosti standardu IAS 39 (spadají pod IFRS 4).

Pro mnoho běžných podniků jsou důležité změny úpravy týkající se „běžných“ nákupů a prodejů nefinančních aktiv. Původní standard IAS 39 vylučoval ze své působnosti smlouvy na nákup či prodej nefinančních aktiv, pokud tyto smlouvy byly uzavřeny za účelem koupě či prodeje daného aktiva a očekávalo se, že budou vypořádány fyzickým dodáním tohoto nefinančního aktiva (např. komodity) a naopak zahrnoval ty smlouvy, u nichž bylo umožněno „netto“ vypořádání v penězích nebo jiném finančním nástroji. Novelizovaný standard IAS 39 zpřesnil výčet možných situací, které se považují za „netto“ vypořádání a v důsledku těchto změn budou do působnosti standardu spadat aktivity většiny obchodníků s komoditami, resp. většina komoditních kontraktů, což bude vyžadovat přeceňování těchto komoditních kontraktů na reálnou hodnotu. V této souvislosti byl také novelizován IAS 2 - Zásoby, aby byl s těmito změnami v souladu. Pravidla pro oceňování stanovená IAS 2 již nebudou platit pro zásoby komodit patřící obchodníkům s komoditami, kteří oceňují své zásoby reálnou hodnotou sníženou o prodejní náklady. Zisky a ztráty v těchto případech účtují do výsledku hospodaření.

Kategorie finančních nástrojů a jejich oceňování

IAS 39 vyžaduje, aby každý podnik rozdělil svoje finanční nástroje do jedné z pěti kategorií, které určují, jakým způsobem se o daném aktivu nebo závazku bude účtovat. Tyto kategorie jsou spolu s daným způsobem oceňování uvedeny v tabulce A.

Tabulka A: Kategorie finančních nástrojů a jejich oceňování

Kategorie	Charakteristika	Oceňují se reálnou hodnotou	Oceňují se zůstatkovou hodnotou
Poskytnuté úvěry a jiné pohledávky	Nekotovaná aktiva vyplývající z úvěrů, jež účetní jednotka sama poskytla nebo odkoupila a jež nehodlá v krátkodobém výhledu prodat	✘	✓
Finanční nástroje držené do splatnosti („HTM“)	Dluhové nástroje, které si účetní jednotka pořídila se záměrem držet je do splatnosti	✘	✓
Finanční nástroje oceňované reálnou hodnotou, jež změny se účtují do výsledku hospodaření („FVP“)	Všechny deriváty (s výjimkou těch, jež splňují podmínky pro účtování o zajištění) Ostatní finanční nástroje, s nimiž účetní jednotka hodlá aktivně obchodovat. Všechny finanční nástroje, jež jsou do této kategorie zařazeny již při svém prvotním zaúčtování, tj. včetně takto klasifikovaných finančních závazků.	✓ Do výsledku hospodaření	Pouze v případě, že reálnou hodnotu není možné spolehlivě stanovit (tyto případy jsou velmi omezené a týkající se jen nekotovaných kapitálových nástrojů a jejich derivátů)
Realizovatelná finanční aktiva („AFS“)	Všechna ostatní aktiva, která nejsou zařazena do některé z výše uvedených kategorií	✓ Do vlastního kapitálu – pokud nedošlo ke snížení hodnoty. Úrok a kursové rozdíly se účtují do výsledku hospodaření.	Pouze v případě, že reálnou hodnotu není možné spolehlivě stanovit (tyto případy jsou velmi omezené a týkající se jen nekotovaných kapitálových nástrojů)
Neobchodované závazky	Ostatní závazky, tj. mimo závazků z derivátů a závazků určených k obchodování (např. „short sales“).	✘	✓

Finanční aktiva a finanční závazky jsou při prvotním zaúčtování oceněna reálnou hodnotou. Pokud finanční aktivum nebo závazek nejsou klasifikovány jako FVP, musí prvotní ocenění zahrnovat i související náklady a poplatky, které lze „přímo přiřadit“ jejich akvizici nebo vzniku.

Finanční aktiva i závazky se následně oceňují buď reálnou, nebo zůstatkovou hodnotou. U úročených finančních aktiv a závazků se stanovuje zůstatková hodnota tak, aby zaúčtovaný úrokový výnos či náklad byl konstantní, tj. s pomocí metody „efektivní úrokové sazby“. Novelizovaný IAS 39 přinesl zpřesnění ve způsobu, jakým metodu efektivní úrokové sazby aplikovat a také poskytuje detailnější návod pro stanovování reálných hodnot finančních nástrojů.

Největší změnou v novelizovaném IAS 39 je nahrazení původní kategorie „finanční nástroje určené k obchodování“ novou, rozšířenější kategorií „finanční aktiva nebo závazky oceňované reálnou hodnotou, jejíž změny se účtují do výsledku hospodaření“ („fair value through the profit and loss“, FVP). Kromě nezajišťovacích derivátů a finančních nástrojů, které jsou skutečně určeny k obchodování a jsou součástí obchodního portfolia, může být do této kategorie zařazeno jakékoli aktivum nebo závazek, ovšem pod podmínkou, že takto bude klasifikováno hned při svém prvotním zaúčtování. Prvotní klasifikace je nezvratná, účetní jednotka tedy nemůže do této kategorie zařadit ani z ní vyřadit žádný finanční nástroj během jeho držby. Toto novelizované ustanovení je kontroverzní, protože při přeceňování závazků na reálnou hodnotu dochází k zaúčtování zisku při zhoršení kreditní situace společnosti (tj. bankrotující podnik zaúčtuje výnosy ve vztahu ke skutečnosti, že pravděpodobně nikdy nesplatí své dluhy). Novela nicméně účetním jednotkám usnadňuje dosažení stejného efektu, jaký by mělo účtování o hedgingu, a to tím, že jak zajištěná položka, tak zajišťovací nástroj jsou oceněny reálnou hodnotou, aniž by účetní jednotka musela splňovat všechna kritéria pro účtování o zajištění.

Další významnou změnou v novelizovaném standardu IAS 39 je zrušení možnosti účtovat změny reálné hodnoty realizovatelných finančních aktiv do hospodářského výsledku, kdy revidovaný standard stejně jako US GAAP povoluje účtování změn reálné hodnoty realizovatelných finančních aktiv pouze do vlastního kapitálu. Podle novelizovaného IAS 39 se tedy změny reálné hodnoty realizovatelného finančního aktiva účtují do vlastního kapitálu, dokud nedojde ke snížení jeho hodnoty nebo dokud takové aktivum není odúčtováno. Potom se celkový zisk nebo ztráta převede do výsledku hospodaření.

V souvislosti s klasifikací finančních nástrojů jsou také důležitá omezení pro změny klasifikace v průběhu doby, po kterou je finanční nástroj držen. V zásadě není možné měnit klasifikaci finančního nástroje prvotně klasifikovaného jako „finanční aktiva nebo závazky oceňované reálnou hodnotou, jejíž změny se účtují do výsledku hospodaření“ a ani do této kategorie následně finanční nástroje přerazovat. V původním standardu IAS 39 i v jeho novele je možnost zařazovat finanční nástroje do kategorie „finanční nástroje držené do splatnosti“ omezena. Pokud účetní jednotka prodá nebo do jiné kategorie přeřadí položky, které představují větší než nevýznamnou část tohoto portfolia (kromě několika výjimečných a limitovaných případů), nemůže mít zařazený v kategorii finančních nástrojů držených do splatnosti minimálně po dobu dvou let žádné finanční nástroje. Nemůže také používat účtování o hedgingu pro zajištění úrokového rizika u aktiv držených do splatnosti.

Vložené deriváty

Standard IAS 39 věnuje velkou pozornost derivátům a vyžaduje (s výjimkou hedgingu) jejich přeceňování na reálnou hodnotu prostřednictvím výsledku hospodaření. Protože v praxi často nastávají situace, kdy jsou deriváty nebo podmínky a klausule obdobné derivátům součástí běžných smluv („hostitelské smlouvy“), zavádí standard IAS 39 institut „vloženého derivátu“ a stanovuje podmínky, za kterých je třeba o vložených derivátech účtovat stejně jako o „běžných“ derivátech.

Vložený derivát je součástí hybridního (kombinovaného) finančního nástroje, který zahrnuje jak derivát, tak hostitelskou smlouvu, přičemž některé peněžní toky plynoucí z tohoto kombinovaného nástroje mají obdobné charakteristiky jako peněžní toky samostatného derivátu. Příkladem mohou být finanční nástroje s kupní nebo prodejní opcí, dluhového nástroje s možností jejich konverze na kapitálový nástroj, nebo nástroje s úrokovými platbami vázanými na kurz akcií nebo cenu komodity. Je dobré si uvědomit, že technicky obsahuje vložený derivát i jakýkoliv cizoměnový finanční nástroj nebo smlouva s platbami v cizí měně, např. z pohledu českého podniku půjčka v amerických dolarech obsahuje sérii „vložených“ měnových forwardů.

IAS 39 stanoví, že vložený derivát je třeba oddělit od hostitelské smlouvy a ocenit jej reálnou hodnotou, jejíž změny se účtují do výsledku hospodaření, jestliže:

- i) hybridní (kombinovaný) nástroj není oceněn reálnou hodnotou, jejíž změny by se promítaly do výsledku hospodaření,
- ii) samostatný finanční nástroj se stejnými podmínkami, jako má vložený derivát, by vyhověl definici derivátu,
- iii) ekonomické rysy vloženého derivátu a rizika s ním spojená „nesouvisejí úzce“ s ekonomickými rysy hostitelské smlouvy a s riziky s ní spojenými.

Zjednodušeně se dá říci, že IAS 39 vyžaduje oddělení vloženého derivátu v případech, kdy vystavují podnik nějakému „netypickému“ riziku.

Příklady, kdy ekonomické rysy vloženého derivátu a rizika s ním spojená *nesouvisejí úzce s ekonomickými rysy hostitelské smlouvy* ani s riziky s ní spojenými, a kdy je *tedy nutné účtovat o derivátu samostatně* a ocenit jej reálnou hodnotou:

- podmínky hostitelského dluhového nástroje, v souladu s nimiž jsou splátky úroků nebo jistiny založeny na ceně komodity nebo kurzu akcií,
- složka dluhového nástroje (drženého danou účetní jednotkou), jež zakládá možnost přeměnit tento dluhový nástroj na kapitálový nástroj,
- kupní nebo prodejní opce nebo možnost předčasného splacení vložená do dluhového nástroje, kromě případů, kdy je realizační cena opce k datu realizace přibližně rovna zůstatkové ceně dluhového nástroje.

Příklady, kdy ekonomické rysy vloženého derivátu a rizika s ním spojená *souvisejí úzce s ekonomickými rysy hostitelské smlouvy* a s riziky s ní spojenými, a *o derivátu se tedy nebude účtovat odděleně* a nebude oceněn reálnou hodnotou:

- vložený derivát má vazbu na úrokovou sazbu nebo index úrokové sazby, který může měnit výši úroku u podkladového dluhového nástroje, kromě případů, kdy investor nemusí získat zpět prakticky celou svou investici nebo může minimálně zdvojnásobit svou původní míru návratnosti ve srovnání s mírou návratnosti obdobného dluhového nástroje bez vloženého derivátu,
- úrokový floor nebo cap u dluhového nástroje, který je „mimo peníze“ (out of the money),

- cizoměnový derivát vložený do hostitelské smlouvy, jíž je pojistná smlouva nebo nefinanční nástroj (např. smlouva o koupi nebo prodeji nefinanční položky nebo smlouva o operativním leasingu), jestliže tento vložený derivát nemá „pákové“ podmínky („leveraged“, např. u kontraktu v objemu 100 EUR požaduje kompenzaci 200 Kč při pohybu kurzu o 1 Kč, tj. páka dva ku jedné), nemá žádné opční rysy a současně vyžaduje platby:
 - ve funkční měně, v níž účtuje jedna z „významných“ smluvních stran, nebo
 - v měně, v níž je obvykle v celosvětovém měřítku vyjadřována cena zboží nebo služeb (například americký dolar pro transakce s ropou), nebo
 - v měně, která se běžně používá pro smlouvy na nákup či prodej nefinančních aktiv v daném ekonomickém prostředí (pozn. toto lze snad prohlásit o Euru ve vztahu k České republice).

V novelizovaném znění IAS 39 se říká, že vložený derivát se při prvotním zaúčtování oceňuje reálnou hodnotou, a hostitelské smlouvě se přiřadí část zbývající do celkové hodnoty kombinovaného finančního nástroje, aby na počátku nevznikl žádný zisk ani ztráta. Jestliže ve výjimečném případě nebude možné reálnou hodnotu derivátu stanovit, vypočte se jako rozdíl reálné hodnoty kombinovaného nástroje a reálné hodnoty hostitelské smlouvy. Pokud ani to nebude možné, potom se bude o kombinovaném nástroji účtovat jako o finančním nástroji oceňovaném reálnou hodnotou, jejíž změny se účtují do výsledku hospodaření (FVP).

Asi nejdůležitější změnou v novelizovaném standardu IAS 39 je změna úpravy týkající se vložených měnových derivátů u nefinančních hostitelských smluv. Novelizovaný IAS 39 přidal třetí možnost, kdy není třeba oddělovat vložené cizoměnové deriváty, a to v případech, kdy je měna kontraktu „běžnou měnou pro nefinanční smlouvy v daném ekonomickém prostředí“. V původním standardu tato možnost nebyla, což vedlo k situaci, kdy se v podmínkách České republiky muselo účtovat samostatně např. o vložených měnových forwardech ve smlouvě na operativní leasing budovy placený v Euru. Vzhledem k tomu, že například právě Euro je poměrně hojně používanou měnou i mezi ryze českými podniky, umožňuje toto nové ustanovení ve srovnání s původní úpravou eliminovat nutnost samostatného účtování o vložených derivátech ve velké většině případů smluv mezi českými podniky, kdy jsou platby prováděny v cizí měně. Je však nutné si uvědomit, že např. v případě nákupu dřeva ze šumavských hvozdu českým podnikem a platbě prováděné v japonských jenech či jiné netypické měně bude nutné i nadále účtovat vložený měnový derivát samostatně.

V souvislosti s vloženými deriváty je vhodné připomenout, že spolu se zavedením „českých účetních standardů“ do českého účetnictví v roce 2004 byl institut vložených derivátů zaveden i pro všechny společnosti účtující podle Českých účetních standardů pro podnikatele. Standard č. 009 - Deriváty totiž pouze odkazuje na účetní standardy pro finanční instituce, které problematiku vložených derivátů řeší obdobně jako IFRS. Tento fakt patrně většině podniků doposud uniká, protože jinak by se dala čekat vlna protestů v mnohém převyšující protesty leasingových společností při zavedení zdaňování nerealizovaných kursových zisků a ztrát.

Snížení hodnoty finančních aktiv

Jak bylo nastíněno výše, IAS 39 má pouze jedinou kategorii finančních aktiv (z celkových čtyř), u které jsou finanční ak-

tiva přeceňována na reálnou hodnotu se změnami ocenění účtovanými do výsledku hospodaření. To sebou nese nutnost stanovit pravidla pro účtování snížení ocenění u zbývajících tří kategorií finančních aktiv v případech, kdy došlo ke snížení jejich hodnoty („impairment“).

V novele IAS 39 bylo vyjasněno hlavní pravidlo, v souladu s nímž lze ztrátu ze snížení hodnoty zaúčtovat pouze v případě, že existují objektivní důkazy o tom, že ke snížení hodnoty došlo. Mezi objektivní důkazy o snížení hodnoty aktiva patří signály o finančních potížích dlužníka nebo o tom, že neplní své závazky, dále úlevy poskytnuté věřitelem, vysoká pravděpodobnost konkurzu nebo finanční restrukturalizace dlužníka nebo zánik aktivního trhu s danou investicí, jehož příčinou je finanční problém. V novelizovaném standardu jsou doplněny další signály snížení hodnoty pro kapitálové nástroje, a to významné negativní změny technologického, tržního, ekonomického nebo právního prostředí, ve kterém emitent nástroje působí, nebo „významný či dlouhodobý“ pokles reálné hodnoty.

V souladu s novelou standardu musí být zaúčtována ztráta také v případě, že existují zjištělé údaje svědčící o „kvantifikovatelném snížení“ očekávaných budoucích peněžních toků plynoucích ze skupiny finančních aktiv, a to i v případě, že toto snížení zatím není možné pro jednotlivá aktiva skupiny identifikovat. Těmito signály jsou:

- negativní změny v platební situaci dlužníků (např. zpožděné platby, plné využívání limitů atd.),
- celostátní nebo místní ekonomická situace, která souvisí s nesplácením aktiv dané skupiny.

Jako příklad druhého bodu se ve standardu uvádí zvýšení míry nezaměstnanosti, pokles cen nemovitostí, pokles cen ropy u úvěrů poskytnutých producentům ropy nebo negativní změny situace v určitém průmyslovém odvětví.

U dluhových finančních nástrojů se snížení hodnoty zjišťuje za pomoci diskontování očekávaných peněžních toků (tj. odhadovaných peněžních toků s uvažováním možnosti nespacení v případě bankrotu apod.) původní efektivní úrokovou mírou daného nástroje. Z toho plyne, že snížení hodnoty je zaúčtováno pouze v případě, kdy došlo ke zhoršení kreditní situace dlužníka a ne při pouhém vzestupu úrokových sazeb.

Pro realizovatelná finanční aktiva platí, že jakmile existují objektivní důkazy o tom, že u nich došlo ke snížení hodnoty, veškeré ztráty zaúčtované do vlastního kapitálu se převedou do výsledku hospodaření.

Významnou změnou v novelizovaném standardu je požadavek na posuzování možného snížení hodnoty u skupiny obdobných aktiv (např. u portfolia úvěrů), a to i v případech, kdy jednotlivě nebylo žádné snížení hodnoty identifikováno. Toto ustanovení umožňuje identifikovat ztráty, jejichž existence se u určitého portfolia předpokládá, ale zatím nejsou zřejmé.

Zajišťovací účetnictví

Jak už bylo naznačeno v úvodu, speciální úprava účtování o zajištění byla vynucena především různými metodami oceňování finančních nástrojů sloužících k zajištění (a jimi zajišťovaných položek). Celá metodika účtování o zajištění potom slouží k tomu, aby v případech, které se kvalifikují jako efektivní zajištění, bylo možné symetricky účtovat zisky a ztráty ze zajištěných položek a zajišťovacích nástrojů ve stejném účetním období. Přitom jako zajišťovací nástroje mohou být použity deriváty nebo nederivatové finanční nástroje, avšak nederivatové finanční nástroje mohou sloužit pouze k zajištění měnového rizika.

Tabulka B: Hlavní podmínky pro účtování o zajištění

1.	Stanovit typ zajištění (zajištění reálné hodnoty, peněžních toků nebo investice v zahraničním podniku)
2.	Stanovit zajištěnou položku (položky) nebo transakci
3.	Určit charakter zajištěného rizika a zajištěné období
4.	Stanovit použitý zajišťovací nástroj
5.	Na počátku, tj. před zahájením účtování o zajištění, prokázat, že zajištění bude vysoce účinné
6.	Všechny výše uvedené podmínky mít od počátku zajišťovacího vztahu zdokumentované
7.	Průběžně sledovat účinnost zajištění po celou dobu zajištění

IAS 39 na jedné straně vyžaduje od společností detailní dokumentaci zajišťovacích vztahů (viz Tabulka B), na druhé straně je vcelku benevolentní v tom, jakým konkrétním způsobem společnost zajištění provádí. Přitom ústředním požadavkem je, aby zajištění eliminovalo nějaké riziko hrozící společnosti nebo toto riziko alespoň významně omezilo.

V této souvislosti je dobré si uvědomit, že to, co představuje riziko, může být různými společnostmi vnímáno naprosto odlišně. Například pro společnost provozující zmrzlinové stánky na mořském břehu představuje pokles teplot významné riziko, kdežto pro teplárenskou společnost je pokles teplot vítaným zdrojem příjmů z prodeje tepla pro vytápění a naopak je teplárenská společnost vystavena riziku teplých zim.

IAS 39 proto definuje dva základní typy zajištění:

- zajištění reálné hodnoty,
- zajištění peněžních toků.

Poznámka: IAS 39 také definuje třetí typ zajištění, a to „zajištění investice v zahraničním podniku“, pro většinu čtenářů je však tento typ nezajímavý a proto se jím nebudu dále zabývat.

Vzhledem k tomu, že tyto dva základní typy zajištění se od sebe co do způsobu účtování významně liší, budeme se zabývat každým typem zajištění samostatně:

Zajištění reálné hodnoty

Zajištění reálné hodnoty je definováno jako zajištění proti případným změnám reálné hodnoty:

- zaúčtovaného aktiva nebo závazku,
- dosud nevykázaného, závazného, právně vymahatelného příslibu (smlouvy), který stanoví pevný čas, množství a cenu („firm commitment“, např. smlouva o operativním pronájmu, smlouva na nákup nefinančního aktiva atd.),
- určité části takového aktiva, závazku nebo závazného příslibu, přitom tyto zajištěné změny reálné hodnoty budou důsledkem určitého konkrétního rizika a mohly by mít vliv na výsledek hospodaření.

U zajištění reálné hodnoty se účetní jednotka chrání před změnami reálné hodnoty aktiva nebo závazku, které vzniknou v důsledku pohybu tržních cen, v situaci, kdy cena aktiva nebo závazku nebo peněžní toky z něj plynoucí jsou pevně dané.

Příklady zajištění reálné hodnoty:

- úrokový swap s příjmy stanovenými fixní úrokovou sazbou a platbami stanovenými variabilní úrokovou sazbou používaný pro zajištění závazku s fixní úrokovou sazbou,
- forwardová smlouva na cizí měnu používaná pro zajištění kurzového rizika u realizovatelného finančního které je kapitálovým nástrojem,
- forwardová smlouva na ropu používaná pro zajištění zásob ropy.

Způsob účtování zajištění reálné hodnoty je relativně jednoduchý. Zajišťovací instrument je přeceňován na reálnou a změny jeho ocenění jsou účtovány do výsledku hospodaření. Obdobně je o změny své reálné hodnoty přeceňována i zajištěná položka, přičemž tyto změny jsou opět účtovány do výsledku hospodaření a na druhé straně upravují ocenění zajištěné položky. U zajištění reálné hodnoty se tedy (za předpokladu, že je zajištění účinné) zisky nebo ztráty ze zajišťovacího nástroje kompenzují změnami hodnoty zajištěné položky, které jsou důsledkem zajištěného rizika.

Změna ocenění zajištěné položky účtovaná v souvislosti se zajištěním reálné hodnoty nemá žádný zvláštní účetní režim a společnost na ni aplikuje stejná pravidla jako na celou zajištěnou položku. Proto v případě odepisovaných aktiv je toto přecenění odepisováno, v případě dluhových finančních nástrojů se stává součástí účtovaných úroků za použití metody efektivní úrokové sazby, v případě zásob je účtováno do nákladů v okamžiku spotřeby nebo prodeje atd.

Hlavní rozdíl oproti původnímu znění IAS 39 je v tom, že v novele je jako zajištění reálné hodnoty (nikoli jako zajištění peněžních toků) zařazeno také zajištění závazně příslibených nákupů nebo prodejů aktiv. Při účtování o zajištění kurzového rizika u závazného příslibu mají účetní jednotky nicméně možnost rozhodnout se mezi zajištěním reálné hodnoty a zajištěním peněžních toků.

Účtování o zajištění reálné hodnoty portfolia finančních aktiv nebo závazků proti úrokovému riziku

Jak bylo uvedeno v úvodu, byla do standardu IAS 39 za pomoci samostatné novelizace v březnu 2004 zapracována část týkající se „makro hedgingu“, tj. účtování o zajištění u portfolia finančních aktiv a závazků. Touto úpravou reagovalo IASB na kritické hlasy, které tvrdily, že IAS 39 neumožňuje bankám a ostatním finančním institucím zachytit jimi prováděné zajišťovací transakce u portfolií finančních aktiv a finančních závazků za pomoci účtování o zajištění. Přitom kritika byla zaměřena především na skutečnost, že IAS 39 nedovolovalo použít jako zajišťovanou položku portfolio aktiv a závazků, případně že požadavky na dokumentaci zajištění individuálních aktiv a závazků v portfoliu by si vyžádaly nákladné úpravy používaných informačních systémů.

IASB proto vydala omezenou novelizaci, která měla společně usnadnit aplikaci zajišťovacího účetnictví při zajištění portfolií. Vzhledem k tomu, že rada IASB byla přesvědčena, že i původní znění standardu umožňovalo aplikovat bez větších překážek účtování o zajištění peněžních toků u portfolií (viz Implementační příručka k IAS 39, otázky F.6.1 a F.6.2), týká se úprava pouze zajištění reálné hodnoty u portfolií.

Tato novelizace umožnila:

- stanovit jako zajištěnou položku portfolio finančních aktiv nebo závazků, avšak pouze v případě zajištění proti úrokovému riziku,
- účtovat změny ocenění zajištěného portfolia jako jednu položku aktiv nebo pasiv, tj. nepreceňovat jednotlivé složky portfolia,
- lineárně amortizovat výše zmiňovaný kumulovaný rozdíl z přecenění, tj. nepoužívat metodu efektivní úrokové sazby pro jednotlivé položky portfolia.

Novelizovaný standard také obsahuje dodatečné návody, jak tyto změny aplikovat v praxi.

Zajištění peněžních toků

Zajištění peněžních toků je definováno jako zajištění změn peněžních toků, které budou důsledkem konkrétního rizika

souvisejícího se zaúčtovaným aktivem nebo závazkem nebo důsledkem vysoce pravděpodobné očekávané transakce, a které by mohly mít vliv na výsledek hospodaření. Zajištění peněžních toků se používá v případech, kdy peněžní toky plynoucí např. z aktiva nejsou fixní (např. dluhopis s variabilní úrokovou sazbou), takže účetní jednotka není vystavena riziku změny reálné hodnoty, ale riziku změny peněžních toků.

Příklady zajištění peněžních toků:

- úrokový swap s platbami stanovenými fixní úrokovou a příjmy stanovenými variabilní úrokovou sazbou používaný zajištění peněžních toků u závazku s variabilní sazbou,
- forwardová smlouva na cizí používaná pro zajištění kurzového rizika u operativního leasingu v zahraniční měně,
- forwardová smlouva na cizí uzavřená pro účely zajištění očekávané transakce, která vysoce pravděpodobná (např. fixování ceny u vysoce pravděpodobného budoucího nákupu ropy).

Při účtování o zajištění peněžních toků není zajištěná položka přeceňována tak, jak je tomu v případě zajištění reálné hodnoty. Místo toho jsou ztráty a zisky ze zajišťovacího nástroje, které efektivně zajišťují dané riziko, účtovány do vlastního kapitálu. Toto přecenění je potom odúčtováno z vlastního kapitálu a zahrnuto do výsledku hospodaření ve stejných obdobích, kdy zajištěná položka ovlivňuje výsledek hospodaření (tj. například po dobu, kdy je dané aktivum odepisováno, nebo v okamžiku spotřeby či prodeje zásob atd.).

Původní standard IAS 39 umožňoval zahrnovat přecenění zajišťovacích nástrojů zajišťujících peněžní toky do pořizovací ceny aktiv a závazků, které vznikly v důsledku zajištěných transakcí. Novelizovaný standard IAS 39 tento postup neumožňuje a stejně jako US GAAP požaduje vykazování zisků a ztrát ze zajišťovacích nástrojů ve vlastním kapitálu až do doby jejich převedení do výsledku hospodaření. Zároveň však došlo ke změně klasifikace transakcí zajišťujících závazné přísliby („firm commitments“) za zajištění peněžních toků na zajištění reálné hodnoty. V důsledku této změny jsou zisky a ztráty plynoucí z těchto zajišťovacích vztahů vykazovány v aktivech a pasivech a dále vstupují do prvotního ocenění příslušných zajištěných aktiv či závazků.

Ukončení účtování o zajištění

Účetní jednotka přestane účtovat o zajištění v těchto případech:

- uplyne doba platnosti zajišťovacího nástroje nebo je tento zajišťovací nástroj prodán, ukončen nebo uplatněn (s výjimkou prolongace zajišťovacího nástroje)
- zajištění již nesplňuje kritéria účinnosti
- očekávaná transakce, která je předmětem zajištění peněžních toků, již není vysoce pravděpodobná
- účetní jednotka zruší vymezení zajišťovacího vztahu.

V případě, že nastane některý z výše uvedených případů, přestane společnost účtovat o zajištění, tj. v případě zajištění reálné společnosti přestane upravovat ocenění zajištěné položky o změny její reálné hodnoty, resp. v případě zajištění peněžních toků společnost nebude dále provádět účtování efektivní části přecenění zajišťovacího nástroje do vlastního kapitálu. Přitom v případě zajištění peněžních toků mohou nastat dvě situace:

- buď byla zajištěná položka prodána nebo odúčtována, resp. očekávaná transakce není dále vysoce pravděpodobná, pak se částka přecenění zaúčtována do vlastního kapitálu okamžitě převede do výsledku hospodaření

- nebo původně zajištěná položka dále existuje, resp. očekávaná transakce je dále vysoce pravděpodobná, pak se v případě částek zaúčtovaných do vlastního kapitálu postupuje stejně, jako kdyby bylo zajištění i nadále účinné, tj. přecenění je odúčtováno z vlastního kapitálu a zahrnuto do výsledku hospodaření ve stejných obdobích, kdy původně zajištěná položka ovlivňuje výsledek hospodaření.

Odúčtování finančních nástrojů

Odúčtování finančního aktiva

Standard IAS 39 se poměrně podrobně zabývá podmínkami, kdy je možno finanční aktivum odúčtovat z rozvahy. Zkráceně se dá říci, že finanční aktivum je možné odúčtovat, pokud podnik převedl (nebo jinak pozbyl) veškerá rizika a výhody s tímto aktivem spojené.

Při určování, zda je možné finanční aktivum nebo jeho část odúčtovat se postupuje podle následující série otázek:

1. Budou zásady pro odúčtování uplatněny na část nebo na celé aktivum?
Jestliže z aktiva plynou různé peněžní toky, které lze samostatně identifikovat, je v souladu s IAS 39 možné aktivum rozdělit na dílčí složky. Příkladem může být např. dluhopis, který lze rozdělit na složku jistinou a složku úrokovou a jednu z nich prodat.
2. Zanikla práva účetní jednotky na peněžní toky?
Jestliže účetní jednotce z aktiva již neplynou žádné peněžní toky, aktivum nemá žádnou hodnotu a je nutné ho odúčtovat.
3. Převedla účetní jednotka prakticky veškerá rizika a výhody související s aktivem?
Příkladem, kdy účetní jednotka převedla prakticky veškerá rizika a výhody související s aktivem, ale zároveň nezanikla veškerá práva účetní jednotky na peněžní toky (viz. 2), je prodej, u něhož si převádějící ponechá opci na zpětný odkup aktiva za reálnou hodnotu, nebo prodej s kupní či prodejní opcí, která je „výrazně mimo peníze“ („deeply out of the money“). V těchto případech se aktivum odúčtuje.
4. Ponechala si účetní jednotka prakticky veškerá rizika a výhody související s aktivem?
Příkladem převodů, kdy si účetní jednotka ponechá prakticky veškerá rizika a výhody, jsou repo operace a půjčky cenných papírů, dále prodeje s kupní nebo prodejní opcí, která je „výrazně v penězích“ apod. V těchto případech zůstane aktivum zaúčtováno v plné výši.
5. Ponechala si účetní jednotka nad aktivem kontrolu?
Mezi oběma krajními případy popisovanými v otázce 3 a 4 je široká škála situací, kdy účetní jednotka převedla pouze některá rizika a výhody (příkladem může být prodej úvěru, u něhož je zajištěno pouze úvěrové riziko, nebo prodej aktiva s prodejní nebo kupní opcí, která je „na penězích“, („at the money“). V těchto případech je proto nutné položit si otázku, zda účetní jednotka ztratila nad daným aktivem kontrolu. Podle definice předávající ztratí nad aktivem kontrolu v případě, že přejímající může aktivum bez jakýchkoliv omezení prodat třetí straně. Pokud společnost ztratila nad aktivem kontrolu, odúčtuje ho z rozvahy.
6. Aktivum zůstane zaúčtováno v rozsahu odpovídajícím další účasti účetní jednotky na něm.
Jestliže převádějící některá rizika a výhody související s aktivem převedl, ale ponechá si nad ním kontrolu, bude aktivum zaúčtováno „v rozsahu odpovídajícím další

účasti převádějícího na aktivu“. Rozsah další účasti účetní jednotky na převedeném aktivu odpovídá jejímu podílu na rizicích vyplývajících ze změny reálné hodnoty daného aktiva.

Odúčtování finančního závazku

Finanční závazky jsou odúčtovány pouze tehdy, pokud daný finanční závazek zanikne – tedy v případě, že je povinnost definovaná smlouvou splněna, zrušena nebo skončí její platnost. Finanční závazek je odúčtován také v případě, že dojde k významné modifikaci podmínek stávajícího závazku nebo jeho nahrazení novým závazkem s významně odlišnými podmínkami. Přitom za „významně odlišné podmínky“ se považuje situace, kdy je současná hodnota zbývajících plateb z původního závazku alespoň o 10 % odlišná od současné hodnoty plateb z nového závazku, a to při započtení všech souvisejících poplatků a plateb. Pro provedení popisovaného testu je při diskontování použita efektivní úroková sazba původního závazku. Rozdíl mezi účetní hodnotou závazku, který zanikl nebo byl převeden na jiný subjekt, a mezi částkou za něj zaplacenou (včetně veškerých poplatků a případných nově vzniklých závazků), se zaúčtuje do výsledku hospodaření.

Datum účinnosti standardu IAS 39, přechodná ustanovení a první uplatnění standardů

Standard IAS 39 bude platit pro hospodářský rok začínající 1. lednem 2005 nebo po tomto datu. Dřívější aplikace je možná, ovšem její podmínkou je, že společnost uplatní zároveň i novelizovaný standard IAS 32 v plném rozsahu.

Obecná zásada je, že oba standardy je nutné uplatnit zpětně. Finanční aktiva a závazky lze sice za normálních okolností do kategorie FVP zařadit pouze při jejich počátečním zaúčtování, avšak při prvním uplatnění novelizovaného standardu IAS 39 může účetní jednotka zařazení do této kategorie provést i zpětně. V takovém případě musí být všechny finanční nástroje, které byly do této kategorie nově přeřazeny, neklasifikovat i ve srovnávacích údajích za předchozí období a v příloze musí uvedeny informace o jejich původním ocenění a jejich původní klasifikaci.

Pravidla o odúčtování finančních aktiv a finančních závazků se aplikují prospektivně, tj. společnost zpětně nepřehodnocuje tyto transakce a zpětně nezučtovává již odúčtovaná finanční aktiva a závazky.

Společnosti v souvislosti s aplikací novelizovaného standardu IAS 39 nepřehodnocují ocenění aktiv a závazků, do něhož v minulosti zahrnuly zisky a ztráty ze zajišťovacího nástroje zajišťujícího peněžní toky. Společnosti však musí neklasifikovat zisky a ztráty z instrumentů zajišťujících závazné přísliby z vlastního kapitálu do aktiv a pasív.

Pokud bude společnost poprvé aplikovat mezinárodní

standardy IFRS, potom musí postupovat podle požadavků standardu IFRS 1. Nad rámec obecných pravidel pro aplikaci novelizovaného standardu IAS 39 uvedených výše umožňuje standard IFRS 1 společností vymezit a zaúčtovat v počáteční rozvaze zajišťovací vztahy, které splňují požadavky IAS 39, a to i v případě, že k tomuto zajištění neexistovala např. příslušná dokumentace či vyhodnocování efektivní tak, jak je požadováno IAS 39. Tyto zajišťovací vztahy však musely být společností vymezeny už pod původními účetními standardy. Dále IFRS 1 umožňuje neaplikovat požadavky IAS 39 a IAS 32 retrospektivně na předchozí období, ale pouze první vykazovací období pod IFRS (tj. pro většinu společností až pro rok 2005).

Poslední vývoj v oblasti IAS 39

IASB v současnosti připravila několik diskusních návrhů na změny ve standardu IAS 39. Mezi nejdůležitější patří návrhy na omezení možnosti zařadit jakékoliv aktivum a závazek jako finanční nástroj přeceňovaný na reálnou hodnotu prostřednictvím výsledku hospodaření (FVP). Další navrhované změny se týkají specifických úprav zajišťovacího účetnictví a zpětné aplikace standardu v oblasti prvotního zaúčtování finančních nástrojů. Bližší informace o stavu projednávání těchto návrhů je možné získat na internetových stránkách IASB na adrese <http://www.iasb.org.uk>.

V souvislosti s aplikací standardů IFRS v zemích Evropské unie musí všechny standardy projít schválením orgány unie („endorsement“). V době ukončení prací na tomto článku EU neschválilo aplikaci IAS 39 v jeho současné podobě. Naopak ARC („Accounting Regulatory Committee“) navrhuje provedení úprav do textu IAS 39 s tím, že tyto úpravy by byly platné pouze pro evropské společnosti a text „evropského“ IAS 39 by se lišil od původního textu vydaného IASB. Navrhované úpravy se týkají dvou oblastí, a to oblasti „makrohedgingu“, kde ARC navrhuje určité uvolnění relativně přísných pravidel daných IAS 39, a oblasti klasifikace finančních nástrojů do kategorie FVP, kde ARC naopak požaduje zpřísnění pravidel pro tuto klasifikaci, a to především pro závazky společnosti. Nejnovější informace o projednávání těchto úprav a schvalování standardů pro země Evropské unie je možné získat na internetové adrese http://europa.eu.int/comm/internal_market/accounting/ias_en.htm.

Ing. Martin Skácelík
Ernst & Young

Pozn. Doporučujeme čtenářům pojímat tento příspěvek v kontextu s článkem „Uplatňování IAS 39 v rámci EU“ ing. Romana Sedláka, který byl zveřejněn v časopise Auditor č. 9/2004.

IAS 1

Sestavování a zveřejňování účetní závěrky - změny

(Doplnění článku vydaného v čísle 1/2004)

V rámci programu zlepšení mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS) bylo revidováno třináct stávajících standardů, mezi nimiž byl i standard číslo 1 – Sestavování a zveřejňování účetní závěrky. Všechny tyto upravené standardy platí od 1. ledna 2005

Mezi hlavní změny standardu IAS 1 patří:

1. kritéria pro klasifikaci dlouhodobých a krátkodobých aktiv a závazků,
2. zákaz vykazování mimořádných nákladů a výnosů,
3. změna v rozvaze a ve výkazu o změnách vlastního kapitálu,
4. doplnění požadavků na přílohu.

1. Kritéria pro klasifikaci dlouhodobých a krátkodobých aktiv a závazků

Standard požaduje rozdělení aktiv a závazků převážně dle smluvních ujednání. Obchodní závazky se obecně klasifikují jako krátkodobé. Finanční závazky, které jsou splatné do 12ti měsíců po rozvahovém dni nebo u kterých nebyl pevně stanoven termín splacení, či u kterých nebylo stanoveno refinancování do dne sestavení účetní závěrky jsou klasifikovány jako krátkodobé.

V případech, kdy je dlouhodobý finanční závazek splatný z důvodu porušení podmínek smlouvy před rozvahovým dnem, či v období mezi rozvahovým dnem a vydáním finančních výkazů, jsou tyto finanční závazky klasifikovány jako krátkodobé. Ale pokud společnost bude mít k rozvahovému dni odsouhlaseno s věřitelem, že nebude požadovat splacení do doby nejméně 12ti měsíců po rozvahovém dni, je možno ponechat tyto finanční závazky jako dlouhodobé.

2. Zákaz vykazování mimořádných nákladů a výnosů

V účetní závěrce není dovoleno vykazovat mimořádné náklady a mimořádné výnosy. Všechny aktivity musí být vykazovány v provozní či finanční oblasti.

Minimální požadavek na výkaz zisku a ztráty je následující:

- (a) Tržby
- (b) Finanční náklady
- (c) Hospodářský výsledek před zdaněním z vyřazení majetku nebo z ukončené činnosti
- (d) Daňové náklady
- (e) Hospodářský výsledek po zdanění z vyřazení majetku nebo z ukončené činnosti
- (f) Čistý hospodářský výsledek
- (g) Minoritní podíly

Z výše uvedeného je vidět, že výkaz zisku a ztráty nemusí obsahovat ani provozní hospodářských výsledků, ani finanční či mimořádný hospodářský výsledek.

3. Změna v rozvaze a ve výkazu o změnách vlastního kapitálu

V rozvaze musí být samostatně vykazován majetek určený k prodeji, tak jak je definován v IFRS 5 – Dlouhodobý majetek určený k prodeji a ukončené činnosti.

Ve výkazu o změnách vlastního kapitálu musí být uváděn také menšinový podíl.

4. Doplnění požadavků na přílohu

V příloze musí být vysvětleny všechny úsudky a odhady, které mají vliv na používání účetních metod, např. zda je finanční majetek držený do splatnosti. Dále pak předpoklady týkající se budoucnosti, které vyvolávají riziko významných úprav v dalším účetním období, jakož i zdroje ze kterých byly odhady k rozvahovému dni provedeny. Změny se promítají spolu v návaznosti na upravený standard IAS 8 – Čistý zisk anebo ztráta za období, zásadní chyby a změny v účetních pravidlech.

V příloze nemusí být vykazován počet zaměstnanců.

Ing. Irena Liškařová

lečností RM-Systém a.s., cenné papíry společnosti XYZ, a.s., IČ, druh akcie, v zaknihované podobě, ve formě na majitele (doručitele), ISIN CZ ..., o jmenovité hodnotě Kč 1000 s počtem kusů a celkovém objemu Kč ..., a to ode dne 12. 11. 2003.“

V odůvodnění se mimo jiné uvádí: „Rozhodujícím důvodem pro zahájení správního řízení bylo to, že valná hromada emitenta konaná dne rozhodla o přeměně podoby akcií ze zaknihovaných na listinné ...

- Dle sdělení právního zástupce byl dán pokyn Středisku cenných papírů, aby byla emise zrušena ke dni 12. 11. 2003, když den před tímto datem zastaví SCP provádění zápisů na účtech majitelů předmětných akcií. SCP potvrdilo výše uvedené termíny s tím, že k závěru účetního dne 11. 11. 2003 uvede předmětné akcie do tzv. stavu S tzn. že od tohoto okamžiku nebude možno provádět jakékoliv zápisy na účtech majitelů předmětných akcií a dne 12. 11. 2003 emisi zruší ...

- Podle čl. 27 odst. 2 tržního řádu je RM-S z hlediska podoby cenného papíru trhem se zaknihovanými cennými papíry, a to především těmi, které jsou evidovány SCP. V současné době se na trhu RM-S s listinnými cennými papíry neobchoduje a ani nebyl k dnešnímu dni žádný listinný cenný papír rozhodnutím ředitele RM-S přijat, protože není v současné době jeho obchodní systém připraven uspokojovat obchodní pokyny, týkající se cenných papírů v listinné podobě, plně v souladu s požadavky bezpečnosti a spolehlivosti provozu RM-S.

- K tomu, aby nemohla nastat situace, že by na trhu RM-S byl i nadále registrován cenný papír, který není z objektivních důvodů od 12. 11. 2003 zaknihován v SCP, resp. není možné registrovat v SCP převody těchto cenných papírů z majetkových účtů majitelů těchto cenných papírů na majetkové účty investorů, a vice versa, což by mohlo vyvolat u investorů př. majitelů mylnou domněnku, že s daným cenným papírem se stále obchodovat dá, i když ve skutečnosti převody v SCP byly zastaveny, čímž by hrozil vznik potencionální nenahraditelné újmy na straně investorů, pokud by podávali obchodní pokyny ke koupi či prodeji, a dále vzhledem k praktické nemožnosti poskytovat ze strany RM-S pro výše uvedené důvody spojené s touto emisí a vzhledem k obecnému zájmu na průhlednosti a řádném fungování kapitálového trhu, rozhodl RM-S na základě § 55 odst. 2 správního řádu o vyloučení odkladného účinku včas podaného odvolání proti tomuto rozhodnutí...“

Odpověď metodika

K povinnosti přejít k 1. 1. 2005 na IAS/IFRS v případech, které popisujete ve svých dotazech sdělují, že v obou případech se na akciové společnosti přechod na IAS/IFRS nevztahuje. To vyplývá podle mého názoru z ustanovení § 78 odst. 5 a § 78a zákona o cenných papírech ve znění platném v roce, kdy došlo k vyloučení akcií z obchodování na veřejném trhu, tj. ve Vašem případě v letech 2001 a 2003. V § 78 odst. 5 se výslovně uvádí, že vyloučením cenných papírů z obchodování na veřejném trhu v České republice pozbudou cenné papíry charakter registrovaných cenných papírů. Z toho odvozují, že není naplněna podmínka pro uplatnění § 19 odst. 9 a § 23a zákona o účetnictví. Přitom vycházím z předpokladu, že rozhodnutí ve věci vyloučení akcií z obchodování na veřejném trhu zůstává v platnosti i k 1. 1. 2005 u akciových společnostech podle bodů 1 a 2 Vašeho dotazu v dané záležitosti.

Forma akcie (zaknihované, listinné) nemá příčinnou souvislost s uplatněním výše uvedených paragrafů zákona o účetnictví.

Zároveň upozorňuji, že při obecném posuzování případů (nikoliv konkrétních případů, jež popisujete) povinnosti podle § 19 odst. 9 a § 23a zákona o účetnictví je třeba ode dne vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost postupovat především dle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, jakož i zákona č. 257/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech.

Pro Vaši informaci sdělují, že vymezení regulovaných trhů v jednotlivých státech Evropské unie včetně České republiky najdete v Úředním věstníku EU (Official Journal) na internetové adrese: http://europa.eu.int/comn/internal_market/en/finances/mobil/isd

Úhrada ztráty mateřskou společností dceřiné společnosti

Dotaz

Mateřská společnost vlastní stoprocentní dceřinou společností. V obou případech se jedná o akciové společnosti. Mezi těmito společnostmi není uzavřena ovládací smlouva podle § 66a odst. 7 obchodního zákoníku. Při účetní závěrce za rok 2003 byla dosažena účetní ztráta a dle stanov společnosti a rozhodnutí jediného akcionáře musí být tato ztráta uhrazena mateřskou společností.

Prosím o Vaše stanovisko, zda se tato úhrada ztráty bude účtovat přímo proti kapitálovým fondům matky, anebo zda musí účtování o této ztrátě proběhnout prostřednictvím nákladů tak, jak je tomu v případě stanoveném v českém účetním standardu č. 012 bod 3.6.4.. Toto ustanovení řeší situaci v případě, kdy je uzavřena ovládací smlouva a o úhradě ztráty se účtuje jako o finančních nákladech u řídicí společnosti a o pohledávce u řízené společnosti.

Domnívám se, že uvedený postup nelze zcela jednoznačně použít v případě, kdy není uzavřena ovládací smlouva. Hlavním důvodem může být případné zkreslení výsledků hospodaření matky v účetním období, kdy dojde k úhradě ztráty. Při konsolidaci se zaúčtovaná ztráta vyloučí a tento rozdíl se eliminuje, ale ve výkazech matky se vyprodukovaná ztráta objeví v období, které s dosažením této ztráty vůbec nesouvisí. Pokud by však účetní závěrka nemusela být konsolidována, měla by úhrada ztráty, účtovaná do nákladů matky, zásadní dopad na celkový výsledek hospodaření matky.

Účtování úhrady ztráty a její správné vykázání je velmi důležité pro uživatele výkazů o hospodaření společnosti, zvláště pro banky a obchodní partnery. V některých případech dokonce vycházejí z nekonsolidovaných výkazů. Prosím tedy o vaše stanovisko, zda je možné účtovat v účetnictví matky o úhradě ztráty MD 42/DAL 36, samozřejmě při dodržení všech povinností stanovených obchodním zákoníkem a při dostatečných zdrojích na účtech 42.

Odpověď metodika

Po prostudování odpovídajících ustanovení v platných účetních předpisech musím bohužel konstatovat, že

v nich není výslovně ošetřena situace náhrady majetkové újmy mateřskou společností ve vztahu ke společnosti dceřiné. Podle mého názoru by především odstavce 3.6. v Českém účetním standardu č. 012 měl být formulován i pro případy, kdy není uzavřena ovládací smlouva. Při daném znění standardu je právě neexistence ovládací smlouvy zcela pominuta, avšak znění odstavce 3.6.4 navazuje obecně na znění obchodního zákoníku.

Po ověření výše zmíněného problému podle příslušných ustanovení obchodního zákoníku, především § 66a odst. 7, 8, 9, **se přikláním k názoru, že ovládací osoba by měla promítnout úhradu ztráty vzniklé v důsledku jejího vlivu na činnost ovládané osoby na vrub nákladů.** A sice proto, že ve svých důsledcích je ve smyslu ustanovení obchodního zákoníku náhrada újmy ovládací osobou požadována bez ohledu na to, zda byla uzavřena ovládací smlouva či nikoliv. Jestliže není uzavřena ovládací smlouva musí o újmě vypovídat zpráva o vztazích mezi propojenými osobami, kterou má povinnost sestavit ovládaná osoba.

K mému názoru přispívá i Komentář k obchodnímu zákoníku vydaný v nakladatelství Polygon, autory prof. JUDr. Dědičem a jeho kolektivem, kde se k § 66a odst. 8 mimo jiné uvádí: „Újma může být uhrazena podle našeho názoru stejně jako škoda...“

K Vaší námitce o zkreslení výsledku hospodaření v následujícím roce po roce, v němž k újmě došlo, bych chtěla upozornit na to, že obchodní zákoník i účetní předpisy předpokládají, že účetní případy by měly být zahrnuty zásadně do účetního období, jehož se týkají. To zcela jednoznačně vyjadřuje znění odstavce 3.6.4 v Českém účetním standardu č. 012. Z Vašeho dopisu není jasné, zda účetní závěrka mateřské společnosti za rok 2003 byla schválena a zveřejněna, či zda je možno v případě, který popisujete, využít ustanovení § 17 odst. 4 zákona o účetnictví.

**Metodický úsek
Komory auditorů ČR**

Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti ve znění zákona č. 284/2004 Sb.

V minulém roce jste byli v časopise Auditor několikrát informováni o chystaných a nakonec i schválených změnách právních předpisů, které se týkaly „prolomení mlčenlivosti“ vybraných profesí vč. auditorů a stanovení úkolů, na které tyto osoby doposud nebyly zvyklé. Stalo se tak zákonem č. 284/2004 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (pro jednoduchost budu dále používat pojem „praní špinavých peněz“). Auditori se stávají spolu s daňovými poradci, advokáty, externími účetními a pod. **povinnými osobami** (podle § 1a odst. 7 písm. h) zákona), z čehož jim vznikají nové povinnosti. Zákon č. 284/2004 Sb. novelizuje vedle celé řady zákonů i zákon o auditorech. Novela nabyla účinnosti dnem 1. září 2004, vybraná ustanovení i s komentářem byla uveřejněna v časopise Auditor č. 6/2004 a na podzim 2004 se uskutečnily na dané téma tři klubové večery (Praha, Brno, Ostrava). Nutno však poznamenat, že s danou problematikou nejsou v ČR takové zkušenosti, které by umožnily auditorské profesi potřebnou orientaci. To je také důvod proč se fenoménu „špinavých peněz“ opět věnujeme.

Právní rámec boje proti praní peněz

Praní špinavých je problém mezinárodního rozsahu. Na mezinárodním poli je jednou z nejvýznamnějších institucí organizace Financial Action Task Force on Money Laundering (**FATF**). Tato instituce vznikla v roce 1989 a již v roce 1990 vydala 40 doporučení (The Forty Recommendations), která tvořila základní rámec pro boj proti zneužívání finančních systémů k legalizaci výnosů z obchodu s drogami. Stále nové způsoby praní špinavých peněz, s kterými přicházel organizovaný zločin, vedly FATF k aktualizaci původních doporučení; novou verzi z roku 1996 přijalo více než 130 zemí, v nichž tvoří právní rámec pro boj proti praní špinavých peněz. Po 11. září 2001 byl rozšířen okruh problémů o boj proti financování terorismu - bylo vytvořeno osm speciálních doporučení proti financování terorismu (Eight Special Recommendations on Terrorist Financing), která jsou doplňkem ke 40ti původním doporučením.

V České republice vytváří právní rámec boje proti praní špinavých peněz **ministerstvo financí** a jeho finanční analytický útvar (**FAÚ**), v oblasti bankovníctví pak **Česká národní banka**. Do zákona č. 61/

1996 Sb. byla implementována doporučení FATF; jedná se o základní předpis v boji proti praní špinavých peněz v České republice. Hlavním úkolem FAÚ je prověřování hlášených obdržených na základě oznamovací povinnosti. Z tohoto důvodu je FAÚ vybaven řadou pravomocí.

Nové úkoly auditorů

Mezi nové úkoly auditorů patří zejména

- povinnost **identifikace** účastníků obchodu,
- povinnost **ohlášení** podezřelého obchodu.

Abychom mohli určit **podezřelý** obchod (§ 1a odst. 6), který podléhá **oznámení**, je nejprve nutno definovat **obchod** (§ 1a odst. 5) – ten podléhá jen **identifikaci**:

„Obchodem se pro účely tohoto zákona rozumí každé jednání, které směřuje k pohybu peněz nebo k přesunu majetku nebo je přímo vyvolá, s výjimkou jednání, spočívajícího v plnění povinnosti stanovené zákonem, uložené rozhodnutím soudu nebo rozhodnutím jiného státního orgánu. Obchodem se rozumí rovněž nákup, prodej nebo směna investičního instrumentu.“

Jak vyplývá z výše uvedené definice, obchodem není pohyb peněz ...

spočívající v plnění povinností stanovených zákonem. To je právě případ auditu vykonávaného podle zákona. Pro odstranění pochybností byla tato otázka telefonicky konzultována se zástupcem FAÚ, který potvrdil, že v případě, kdy je audit vykonáván na základě požadavku zákona, nejde o obchod ve smyslu zákona o praní špinavých peněz. Nevzniká tedy povinnost identifikace účastníků obchodu, ale trvá povinnost oznamovat podezřelý obchod.

Další otázka, která se v souvislosti s identifikací účastníků obchodu vyskytla, je, zda shromažďování údajů dle zákona o praní špinavých peněz není v rozporu se zákonem na ochranu osobních údajů. Pokud se tak neděje nad rámec zákona o praní špinavých peněz, pak shromažďování informací není v rozporu se zákonem na ochranu osobních údajů - údaje shromažďované na základě požadavku jiného zákona jsou z restrikcí zákona na ochranu osobních údajů explicitně vyňaty.

Podezřelým obchodem je obchod vyvolávající podezření z legalizace výnosu nebo užití prostředků k financování terorismu nebo teroristických organizací, zejména:

- vklady v hotovosti následované okamžitým výběrem/převodem,
- bezdůvodné zřizování většího množství účtů,
- pohyby na účtech neodpovídající podnikání nebo majetku,
- neobvyklé množství obrátů na účtu,
- transakce bez ekonomického důvodu,
- transakce s osobou sankcionovanou Českou republikou,
- transakce se zeměmi s nedostatečnou legislativou v této oblasti.

Vymezit podezřelý obchod - to asi bude nejtěžší úkol a v mnohých případech bude nutno použít zdražového úsudku. **Sankcionované** osoby jsou uváděny na tzv. černé listině (např. různé nadace arabského světa) a lze je najít na webových stránkách ministerstva zahraničí (i FATF). Mezi země s **nedostatečnou legislativou** patří např. Karibská oblast (Kajmanské ostrovy, Panenské ostrovy) a různé daňové ráje.

Povinnost identifikace vzniká, pokud je povinná osoba účastníkem obchodu v hodnotě převyšující 15 000 EUR. Auditorům tedy vzniká povinnost identifikace u tzv. dobrovolného auditu a při ověřování jiných skutečností, tedy při poskytování jiných

auditorských služeb. V těchto případech je nutno vždy identifikovat účastníky obchodu v souladu s požadavky v § 2 zákona.

Identifikací (§ 1a odst. 3) se rozumí zejména zjištění

- u **fyzické** osoby jméno a příjmení, rodné číslo (datum narození), pohlaví, trvalý nebo jiný pohyb, jejich ověření z průkazu totožnosti (jsou-li uvedeny),
- ověření shody podoby, čísla a doby platnosti průkazu a orgánu nebo státu, který jej vydal,
- u **právníké** osoby obchodní firmu, její sídlo, identifikační číslo nebo obdobné číslo přidělované v zahraničí, jméno, příjmení, rodné číslo (datum narození), trvalý nebo jiný pobyt statutárního orgánu, zjištění většinového společníka (ovládající osoby), identifikace osoby jednající za právníkou osobu.

Námítky auditorů, že je mnohdy velmi obtížné či nemožné zjistit většinového společníka či ovládající osobu, neobstojí (viz i etický kodex). Pokud auditor není schopen zjistit ovládající osobu, neměl by auditorské služby vůbec provádět.

Hodnotou v měně **euro** se rozumí odpovídající hodnota jakékoliv měny stanovená na základě kurzu vyhlášenou ČNB pro den, kdy je plněna povinnost podle zákona. Hodnotová hranice je částka cca 500 tis. Kč. Přitom za platbu v hotovosti se považuje i platba vysoce hodnotnými komoditami, např. drahými kovy či drahými kameny.

V době trvání smluvního vztahu nebo při uzavírání dalších smluv auditora je nutno kontrolovat platnost a úplnost identifikačních údajů a uschovat je nejméně 10 let po uskutečnění obchodu. Doba archivace je našťastí stejná jako u archivace spisu auditora a proto je vhodné identifikační údaje založit **do spisu** auditora.

Oznamovací povinnost (§ 4 zákona) vzniká, pokud povinná osoba zjistí v souvislosti se svou činností podezřelý obchod nebo skutečnost podezřelému obchodu nasvědčující. Uvedené skutečnosti oznámí neprodleně FAÚ s uvedením všech zjištěných identifikačních údajů.

Tato povinnost se nevztahuje na auditora, pokud jde o informace, které získá od klienta nebo o klientovi během zjišťování jeho právního postavení, jeho obhajoby nebo zastupování v soudním řízení včetně

poradenství o zahájení nebo vyhnutí se takovému řízení, bez ohledu na to, jsou-li informace získány před, během nebo po řízení (§ 4 odst. 7).

Oznamovací povinnost se vztahuje na podezřelé obchody (nikoli již „neobvyklé“ obchody), a to i na ty, které byly zjištěny v rámci **zákonného auditu**. Nejsou-li k dispozici všechny identifikační údaje, je nutno oznámit alespoň ty údaje, které jsou k dispozici.

Splnění oznamovací povinnosti je třeba učinit bezodkladně, nejpozději do **pěti** kalendářních dnů od zjištění podezřelého obchodu; hrozí-li nebezpečí z prodlení, je nutno upozornit FAÚ **ihned**. Jistou výhodou mají při plnění oznamovací povinnosti advokáti, kteří oznámení podávají prostřednictvím profesní komory, která se může k jeho obsahu vyjádřit.

Podle sdělení navrhovatele zákona se negativní vymezení oznamovací povinnosti v § 4 odst. 7 zákona týká **výhradně soudního řízení**.

Finanční analytický útvar MF **kontroluje**, zda povinné osoby plní povinnosti stanovené zákonem. Jeho pravomocí je i možnost za určitých podmínek pozdržet provedení obchodu až o 72 hodin. Právo kontroly mají i další orgány uvedené v § 8 - Česká národní banka (u bank a osob, kterým uděluje devizové licence), Komise pro cenné papíry (u vyjmenovaných finančních institucí), Úřad pro dohled nad družstevními záložnami (u spořitelních a úvěrních družstev) atd. Při kontrole u advokáta nebo notáře ministerstvo **vždy** požádá o součinnost profesní komory.

Systém **vnitřních zásad a školení** je vymezen v § 9 zákona. Povinná osoba, v našem případě auditor, zavede a uplatňuje postupy vnitřní kontroly a komunikace k naplnění zákonných povinností (podle přechodných ustanovení zákona bylo nutno tuto povinnost splnit do 60 dnů ode dne nabytí účinnosti zákona, tj. **do konce října 2004**) a určí konkrétního zaměstnance k plnění oznamovací povinnosti a k zajišťování průběžného styku s FAÚ, pokud tyto činnosti nebude zajišťovat přímo statutární orgán. Dále je auditor povinen zajistit **proškolení** zaměstnanců, kteří se mohou při výkonu své práce setkat s podezřelými obchody, a to **nejméně jedenkrát v průběhu 12ti kalendářních měsíců**.

I když se **písemné** vypracování vnitřních zásad a postupů u auditorů **nevyžaduje**, lze si jen obtížně představit prokazování jiné formy zpracování vnitřních zásad a poskytnout FAÚ na vyžádání informace a podklady o plnění uložených povinností (§ 9 odst. 4).

V poslední části zákona jsou pak stanoveny pravomoci ministerstva financí, postup řízení před ministerstvem a pokuty za neplnění ustanovení zákona.

Pro úplnost dále uvádím kontaktní údaje na finanční analytický útvar MF:

Ministerstvo financí
Finanční analytický útvar
PP 675, Jindřišská 14
111 21 Praha 1
tel. 257 044 501 (mimo prac. dobu
603 587 663), fax 257 044 502,
e-mail: fau@mfc.cz

Ing. Irena Pittermannová

Komplexní pronájem a jeho ukončení

Komplexní pronájem byl jednou z rozšířených forem podnikání v posledním desetiletí minulého století. Ačkoliv nové smlouvy nebylo možno uzavírat od roku 2001, do té doby existující smlouvy bylo možné využívat až do konce roku 2005. Pomalu se blíží doba ukončování těchto smluv a jejich vypořádání, které nebude vždy jednoduché vzhledem k chybám, ke kterým při účtování docházelo, i vzhledem k nedostatečnosti účetních předpisů v této oblasti. Tato stať chce proto ukázat na existující problémy a některé z možných způsobů řešení.

Komplexní pronájem se odvíjel od ustanovení § 28 odst. 2 ZDP: „Pronajatý hmotný majetek může na základě písemné smlouvy s vlastníkem odpisovat nájemce po dobu trvání nájemní smlouvy, pokud předmětem této smlouvy je soubor zahrnující zároveň movité i nemovité věci využívané nájemcem pro zajištění příjmu po celé zdaňovací období jako celek“. Později byla změkčena podmínka trvání pronájmu v posledním roce pronájmu (nemusí jít o celé zdaňovací období).

Od roku 2001 již ZDP neobsahuje toto ustanovení, v přechodných ustanoveních je povoleno u smluv sjednaných před 1. 1. 2001 pokračovat v započatém odpisování až do sjednaného termínu ukončení smlouvy, nejpozději do 31. 12. 2005.

Účetní předpisy byly poměrně skoupé na podrobnější vyjádření postupů účtování o komplexním pronájmu, zejména v případě sjednaného nájemného v nižší částce, než činí roční odpisy pronajatého majetku a to do roku 2000 včetně. Základním předpisem byl čl. XI Úvodních ustanovení postupů účtování pro podnikatele – účtování při pronájmu. Majetek přenechaný k užívání pronajímatel převede z konkrétních účtů aktiv (včetně opravek) na účet ostatních finančních investic a dále na účet jiných pohledávek. Nájemné se rozdělí na část odpovídající odpisům a částku převyšující odpisy. Odpisy zvyšují v průběhu pronájmu oprávek, po skončení pronájmu se však vrací majetek snížený o přírůstek opravek, odpisy u nájemce zároveň zrcadlově snižovaly dlouhodobou pohledávku z pronájmu (druhá část nájemného se účtuje do výnosů). Nájemce zařadí majetek proti dlouhodobému závazku, závazek je snižován ve výši odpisů (druhá část nájemného jde na účet 518) a po skončení nájmu vyřadí majetek snížený o přírůstek opravek proti sníženému dlouhodobému závazku. Pokud by při ukončení pronájmu vznikly případné pohledávky či závazky (např. došlo ke

znehodnocení či škodě na některém pronajatém majetku), vypořádání se má provést v souladu s ujednáním ve smlouvě. Toto schéma, kdy nájemné převyšuje odpisy, lze ukázat na jednoduchém příkladu (s vynecháním průběžného účtu 069 – *Ostatní finanční investice*).

Příklad

Je sjednán komplexní pronájem souboru nemovitého a movitého majetku v PC 5 mil. Kč, oprávek 1,6 mil. Kč, roční odpis 400 tis. Kč, roční nájemné 610 tis. Kč. Smlouva byla sjednána v roce 2000 na 4 roky, tj. do konce roku 2003.

Účtování u pronajímatele

Rok	Účetní operace	Částka tis. Kč	MD	D
2000	1. PC souboru majetku	5.000	021, 022	-
	2. PZ opravek souboru	2.000	-	081, 082
	3. Převod pronajatého souboru v PC	5.000	378	021, 022
	4. Převod opravek	2.000	081, 082	378
	5. Předpis ročního nájemného			
	a) ve výši odpisů	400	315	378
b) čisté nájemné	200	315	665	
6. Úhrada nájemného	600	221	315	
2001	7. Vyúčtování nájemného			
	a) ve výši odpisů	400	315	378
	b) čisté nájemné	200	315	665
8. Úhrada nájemného	600	221	315	
2002	9. Vyúčtování nájemného			
	a) ve výši odpisů	400	315	378
	b) čisté nájemné	200	315	665
10. Úhrada nájemného	600	221	315	
2003	11. Vyúčtování nájemného			
	a) ve výši odpisů	400	315	378
	b) čisté nájemné	200	315	665
	12. Úhrada nájemného	600	221	315
	13. Vrácení majetku po ukončení smlouvy			
a) PC	5.000	021, 022	378	
b) převod opravek původních	2.000	378	081, 082	
c) zařazení nových opravek za dobu nájmu	1.600	378	081, 082	

Účtování u nájemce

Rok	Účetní operace	Částka tis. Kč	MD	D
2000	1. Převzetí majetku od pronajímatele a) PC b) oprávký	5.000 2.000	021, 022 474	474 081, 082
	2. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	3. Předpis ročního nájemného a) ve výši odpisů b) čisté nájemné	400 200	474 518	325 325
	4. Úhrada nájemného	600	325	221
2001	5. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	6. Předpis ročního nájemného a) ve výši odpisů b) čisté nájemné	400 200	474 518	325 325
	7. Úhrada nájemného	600	325	221
2002	8. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	9. Předpis ročního nájemného a) ve výši odpisů b) čisté nájemné	400 200	474 518	325 325
	10. Úhrada nájemného	600	325	221
2003	11. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	12. Předpis ročního nájemného a) ve výši odpisů b) čisté nájemné	400 200	474 518	325 325
	13. Úhrada nájemného	600	325	221
	14. Vrácení majetku po ukončení smlouvy a) PC b) převod oprávek původních c) převod oprávek za dobu nájmu	5.000 2.000 1.600	474 081, 082 081, 082	021, 022 474 474

Jestliže nenastaly žádné komplikace a nájemné přehodnotilo odpisy, neměly by s účtováním pronájmu a jeho vypořádáním nastat větší problémy. Horší to však je v opačném případě, totiž sjednání nájemného nižšího než jsou odpisy pronajatého souboru majetku.

Účetní předpisy do roku 2000 detailněji postup neřešily. Mimo uvedené poznámky v čl. XI Úvodních ustanovení o vyrovnání v souladu s ujednáním ve smlouvě byla ještě zmínka v účtové třídě 3 postupů účtování, čl. IV odst. 5 – Účet 474 Závazky z pronájmu. Tento závazek se v zásadě umozňuje ve výši odpisů vyúčtovaných za příslušný investiční majetek do nákladů s přihlédnutím k platebním podmínkám podle smlouvy. Teprve od roku 2001 v tomto novelizovaném odstavci postupů účtování je určen specifický postup v případě nižšího ročního nájemného než činí odpisy. Závazek z pronájmu se v důsledku toho snižuje o rozdíl ročních odpisů a nájemného při účetní závěrce a to proti výnosům.

Od roku 2002 je problematika komplexních pronájmů přesunuta do Úvodních ustanovení postupů – čl. XXI – Prodej a nájem podniku. Řešen je postup při nájmu podniku s tím, že se ustanovení o nájmu podniku užijí obdobně i u smluv o komplexním pronájmu. Tato ustanovení jsou zatím konečná a byla přenesena i do České účetní standardu 011 – Operace s podnikem.

Od roku 2002 je jednak potvrzeno účtování o rozdílů mezi odpisy a nižším nájemným, jednak je nově

stanoveno, že nájemce o částku nájemného sníží dlouhodobý závazek (účet 474). Naopak pronajímatel o částku přijatého nájemného sníží dlouhodobou pohledávku (nyní je to účet 374, dříve se používal účet 378) a ke konci rozvahového dne se zaúčtuje rozdíl mezi odpisy a nájemným ve prospěch účtu 374. Dále v odst. 7 je možné rozdíl, který vznikne při vrácení najatého podniku (tj. i souboru majetku z komplexního pronájmu) vyrovnat peněžně, vrací-li se méně (tj. zápisem 474/221 u nájemce a u pronajímatele 221/374). Jestliže se vrací více, jedná se o formu prodeje majetku.

Tento poněkud zdouhavý popis není samoučelný. Pokud při pronájmech započatých před rokem 2001, jestliže odpisy převyšovaly nájemné, nebyly k dispozici jednoznačné postupy pro účtování a při ukončení pronájmu vznikne rozdíl, je třeba hodnotit příčiny tohoto rozdílu a způsob jeho vypořádání. Rozdíly by neměly vznikat od roku 2001 pokud jde o rozdíl odpisů u nájemného, a od roku 2002 z důvodu jiného než předepsaného způsobu účtování o nájemném, je-li nižší než odpisy.

V předchozích letech bylo zřejmé, že k rozdílům při ukončení nájmu v účetnictví dojde, avšak chyběl návod, jak tyto rozdíly řešit postupně. Tomu svědčí i jedno z ustanovení ZDP. Komplexní pronájem byl častou formou, jakou bylo zabezpečováno pokračování zemědělské výroby v problematických státních statcích. Nájemci však neměli zdroje na vyšší nájemné a rozdíl z odpisů a nájemného v těchto případech stát toleroval v § 19 odst. 1 písm. p) ZDP. Od daně byl osvobozen rozdíl závazků a hodnoty vráceného majetku státnímu podniku zemědělské prvovýroby, který je po ukončení nájmu součástí výnosů podle předpisů o účetnictví. Zákon tudíž předpokládal, že rozdíl se bude vypořádávat až při ukončení nájmu, nikoliv v jeho průběhu, jak začalo být řešeno od roku 2001 v účetnictví.

Předchozí příklad by mohl být např. při respektování zpřesněných předpisů v roce 2001 a 2002 účtován následovně za změněného předpokladu, že nájemné bylo sjednáno např. jen ve výši 250 tis. Kč ročně.

Účtování u pronajímatele

Rok	Účetní operace	Částka	MD	D
2000	1. PC souboru majetku	5.000	021, 022	-
	2. PZ oprávek souboru	2.000	-	081, 082
	3. Převod najatého souboru v PC	5.000	378	021, 022
	4. Převod oprávek	2.000	081, 082	378
	5. Předpis ročního nájemného	250	315	665
	6. Úhrada nájemného	250	221	315
2001	7. Předpis nájemného	250	315	665
	8. Úhrada nájemného	250	221	315
	9. Rozdíl mezi odpisy a nájemným	150	546	378
2002	10. Předpis nájemného	250	315	378
	11. Úhrada nájemného	250	221	315
	12. Rozdíl mezi odpisy a nájemným	150	546	378

2003	13. Předpis nájemného	250	315	378
	14. Úhrada nájemného	250	221	315
	15. Rozdíl mezi odpisy a nájemným	150	546	378
	16. Vrácení majetku po ukončení smlouvy			
	a) PC	5.000	021, 022	378
b) převod oprávek původních	2.000	378	081, 082	
c) zařazení nových oprávek po dobu nájmu	1.600	378	081, 082	
d) zúčtování rozdílu z dlouhodobé pohledávky	650	546	378	

Pokud by nájemce účtoval stejným způsobem, obsahovalo by jeho účetnictví následující údaje:

Rok	Účetní operace	Částka	MD	D
2000	1. Převzetí majetku od pronajímatele			
	a) PC	5.000	021, 022	474
	b) oprávky	2.100	474	081, 082
	2. Odpisy	400	551	081, 082
2001	3. Předpis ročního nájemného	250	518	325
	4. Úhrada nájemného	250	325	221
	5. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	6. Předpis ročního nájemného	250	518	325
2002	7. Úhrada nájemného	250	325	221
	8. Rozdíl mezi odpisy a nájemným	150	474	688
	9. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	10. Předpis ročního nájemného	250	474	325
2003	11. Úhrada nájemného	250	325	221
	12. Rozdíl mezi odpisy a nájemným	150	474	688
	13. Odpisy nájemce	400	551	081, 082
	14. Předpis ročního nájemného	250	474	325
2003	15. Úhrada nájemného	250	325	221
	16. Rozdíl mezi odpisy a nájemným	150	474	688
	17. Vrácení majetku po ukončení smlouvy			
	a) PC	5.000	474	021, 022
	b) převod oprávek původních	2.000	081, 082	474
c) převod oprávek za dobu nájmu	1.600	081, 082	474	
d) zaúčtování rozdílu z dlouhodobého závazku	650	474	688	

Výsledná částka k doúčtování je 650 a skládá se u pronajímatele z nájemného let 2000 a 2001 (500 tis. Kč), které nesnížilo dlouhodobou pohledávku, ale bylo vyúčtováno do výnosů, a nesnížení pohledávky v roce 2000 o rozdíl odpisů a nájemného. Tento rozdíl je daňově neúčinný náklad. Stejně tak jsou v letech 2001 – 2003 daňově neúčinné náklady vždy po 150 tis. Kč (celkem 450 tis. Kč) jako rozdíl mezi odpisy a nájemným.

U nájemce je shodná výsledná částka součtem účtování nájemného do nákladů v letech 2000 a 2001 a nesnížením dlouhodobého závazku o rozdíl mezi odpisy

a nájemným v roce 2000 (odpisový náklad 400 nebyl v roce 2000 kompenzován výnosem 150).

Standardní řešení je samozřejmě daňově náročné. Jistota výhodou je v některých případech naakumulovaná vyměřená daňová ztráta (na ní se mohlo podílet i nesprávné účtování nájemného do nákladů), nebo zatím neuplatněný reinvestiční odpočet. Využitelnost daňové ztráty je od roku 2004 výrazně omezena ustanoveními § 38na ZDP, tzn. její využitelnost je omezena, došlo-li k podstatné změně ve složení osob, které se přímo účastní na kapitálu či kontrole poplatníka, jemuž daňová ztráta vznikla, oproti období, za které byla daňová ztráta vyměřena (podstatná změna představuje změnu přesahující více než 25 % základního kapitálu nebo hlasovacích práv). Další podmínkou je nezměněná struktura činností, za které vznikla ztráta a za které se ztráta využívá (struktura příjmů by se neměla změnit o více jak 20 % - to pak může eliminovat důsledek „podstatné změny“). Jestliže by k takovým změnám mělo dojít v roce 2005, je vhodné daňové důsledky z komplexního pronájmu řešit již v roční závěrce a daňovém přiznání za rok 2004, ač komplexní pronájem může být ukončen až ke konci roku 2005.

Daňové důsledky lze řešit alternativně : buď v rámci aktuálního daňového přiznání, nebo dodatečnými daňovými přiznáními za předchozí léta. Přístupů a jejich zdůvodnění může být více, vzhledem k postupnému vývoji předpisů je jednou z možností následující přístup : rozdíl vznikající v letech, ve kterých předpisy neurčovaly jednoznačný postup (tj. do roku 2001 resp. 2002) řešit v daňovém přiznání roku vypořádání, ostatní rozdíly v dodatečných daňových přiznáních.

Mimo jiného možného způsobu řešení zřejmě málo využitelného, tj. finančního vyrovnání, se nabízí ještě jeden alternativní přístup. V důsledku uvedených postupů účtování komplexního pronájmu s uplatňovaným nižším nájemným než odpisy vznikla pronajímateli pohledávka a nájemci závazek. Pohledávku lze nepřímo kapitalizovat schválením zvýšení základního kapitálu nájemce, úpisem peněžitého vkladu pronajímatele a zápočtem závazku pronajímatele z peněžitého úpisu vkladu proti pohledávce nájemce na zvýšení základního kapitálu. Jedná se však o složitý právní proces s přistoupením dalšího společníka (akcionáře) do společnosti nájemce.

Jednodušší postup může být uplatněn, jsou-li společnosti již kapitálově propojeny. Valná hromada nájemce může odsouhlasit dodatečný vklad pronajímatele do vlastního kapitálu nad rámec základního kapitálu, a to vkladem pohledávky z komplexního pronájmu. Právně je tento postup možný u s.r.o. podle § 121 odst. 2 ObchZ, pro akciovou společnost se toto ustanovení použije přiměřeně. O hodnotu tohoto vkladu se zvýší hodnota obchodního podílu vkladatele, u nájemce dojde k přesunu závazku do účtu 413 – *Ostatní kapitálové fondy*. Vklad na účet 413 nepodléhá darovací dani, nejedná se o jednostranný úkon, vklad umožňuje zmožování vlastních zdrojů, zlepšení ekonomické stability, posílení vlivu na chod dceřiné společnosti, získání podílů na zlepšeném hospodářském výsledku apod.

Zvláštním problémem je vypořádání *technického zbonocení* (dále TZ) na pronajatém majetku, samozřejmě se souhlasem pronajímatele umožňujícím i odpisy TZ ná-

jemcem. TZ musí být při vypořádání smlouvy provedeno samostatně, neboť nebylo součástí komplexního pronájmu.

Obecně je TZ prováděno nájemcem nad rámec nájemného, nebo je jím hrazeno nájemné. V případě komplexního pronájmu je hrazení nájemného prostřednictvím TZ nesourodou operací a dále s ní není uvažováno.

Je-li TZ prováděno nad rámec nájemného z komplexního pronájmu, dle smluvního ujednání je možná buď úhrada zůstatkové ceny TZ, nebo bezúplatné převzetí pronajímatelem. Uvedení do původního stavu je třetí, málo reálnou možností.

Je-li odkup proveden za zůstatkovou cenu, jedná se u nájemce o daňově neutrální operaci (existují-li však rozdíly mezi účetními a daňovými odpisy a zůstatkovými cenami, tyto rozdíly jsou pak položkami korigujícími daňový základ – vznik těchto rozdílů může být motivován ustanovením ve Vyhlášce č. 500/2002 Sb., § 56 odst. 6).

Alternativně lze dle § 23 odst. 6 písm. b) ZDP ocenit TZ nejen zůstatkovou cenou, ale i znaleckou cenou. Je-li znalecká cena nižší než zůstatková cena, vzniklá ztráta nemá pro nájemce daňovou účinnost podle ustanovení § 24 odst. 2 písm. t) ZDP.

Pronajímatel zvýší pořizovací cenu odpisovaného majetku alternativně o zůstatkovou cenu TZ, nebo o znaleckou cenu. Dál bude odpisovat ze zvýšené vstupní ceny.

Bezúplatné převzetí znamená pro nájemce odpis zůstatkové ceny TZ, který je jen účetním, nikoliv daňovým nákladem. Pronajímatel zvýší pořizovací cenu a bude odpisovat ze zvýšené vstupní ceny a zůstatková cena TZ je pro něj příjmem podléhajícím zdanění.

Daň z přidané hodnoty se u komplexního pronájmu uplatňuje podle jednotlivých dílčích ustanovení, neboť zákon tuto kategorii jako samostatné zdanitelné plnění neupravuje, uplatňuje se proto DPH dle předpisů pro pronájem nemovitých věcí, movitých věcí a pro vypořádání TZ.

Pronájem nemovitostí byl podle zákona č. 588/1992 Sb., o DPH, § 30 osvobozen od daně (mimo krátkodobého pronájmu), jestliže se plátcí daně za účelem podnikání nedohodli na uplatňování daně (s oznámením rozhodnutí správci daně do 30 dnů). Uplatňovala se snížená sazba daně. Osvobození od daně trvá i dle zákona č. 235/2004 Sb., o DPH platného od 1. 5. 2004 (s výjimkou nájmu prostor a míst k parkování vozidel, nájmu bezpečnostních schránek nebo trvale instalovaných zařízení a strojů, které jsou pevnou součástí stavby). Jestliže se plátcí dohodnou na uplatňování daně, použijí základní sazbu daně.

Daň se uplatňuje u nájmu trvale instalovaných zařízení a strojů které jsou součástí stavby – toto ustanovení platí od 1. 5. 2005, jsou tím míněny zařízení a stroje, které jsou dle ZDP zařazeny do jiné odpisové skupiny než stavba (jejich výčet obsahuje Pokyn D-190, k § 26 zákona). Rozhodující je vymezení těchto nájmu ve smlouvě. Výklady k tomuto ustanovení se soustředily zejména na smlouvy o pronájmu bytů, zda z osvobozeného plnění vyjímá nájem pevně zabudovaných skříní, kuchyňských linek apod. Nejsou-li v předmětu smlouvy taková zabudovaná zařízení vyjmenována nejsou-li součástí kalkulace nájmu zvláště uvedeny částky za nájem těchto věcí, nemusí být předmětem zdanitelného plně-

ní. Obdobně lze tento výklad vztáhnout i na nájem nemovitostí v rámci komplexního pronájmu, nejedná-li se však o podstatné položky. Pronájem samostatných movitých věcí je zdanitelným plněním vždy.

DPH při vyrovnání za TZ provedené nájemcem při ukončení smlouvy o komplexním pronájmu se uplatňuje. Řešení je poněkud odlišné od předchozí zákonné úpravy.

Do 30. 4. 2004 bylo TZ zdanitelným plněním, jestliže ode dne jeho provedení nebo kolaudace, do dne jeho přeučtování z nájemce na pronajímatele nebo do dne ukončení nájmu neuplynulo více než 5 let. V novele ZDP již toto ustanovení chybí, proto by se mělo použít ustanovení z § 56, podle kterého je převod staveb, bytů a nebytových prostor osvobozen od daně po uplynutí 3 let od nabytí nebo kolaudace. U převodu těchto nemovitostí se nyní uplatňuje základní sazba (mimo sazeb u bytové výstavby).

Jde-li o bezúplatné předání TZ, ze zůstatkové ceny se daň rovněž uplatní a to buď podle § 14 odst. 3 písm. a) u služeb nebo § 13 odst. 4 písm. a) ZDPH u zboží. Takový bezúplatný převod služby nebo zboží považuje zákon za zdanitelné plnění z důvodu použití hmotného majetku (nebo služby) pro účely nesouvisející s uskutečňováním ekonomických činností plátce, pokud byl u tohoto majetku nebo jeho části uplatněn odpočet daně na vstupu. Je to stejný postup, jako při dodání daru.

Závěr

Nachylující se termín pro ukončení smluv o komplexním pronájmu vyvolává potřebu zabývat se již při auditu účetní závěrky za rok 2004 podrobně zůstatky účtu 474 – Závazky z pronájmu a jejich opodstatněností, případně doporučovat opatření k vyrovnání neopodstatněných částek vedených na tomto účtu. Řešit, např. ve spolupráci s daňovými poradci, je účelné i daňové dopady z ukončení komplexního pronájmu, resp. převedení TZ, které bylo na pronajatém majetku prováděno. Lze jen doporučit, aby byly existující rozdíly řešeny k nejbližšímu rozvahovému dni.

Ing. Jiří Řehák
auditor č. osv. 980
HZ Praha, spol. s r.o.

Novela zákona o DPH

O nejdůležitějších změnách obsažených v novele zákona o DPH, která vstoupila v platnost 1. ledna 2005, si můžete přečíst v e-příloze Auditor č. 1/2005 v článku převzatém ze zpravodaje firmy BDO.

Vracení DPH ze zahraničí

Vstupem České republiky do Evropské unie došlo k podstatnému zvýšení počtu států, které vracejí českým podnikatelským subjektům daň z přidané hodnoty zaplacenou v ceně zboží nebo služeb nakoupených v příslušném státě. Předpokladem vracení je, že podnikatelský subjekt není v daném státě registrován k DPH, nemá v daném státě pobočku ani sídlo a na území daného státu nepodniká. Více se k vracení DPH ze zahraničí dočtete v e-příloze Auditor č. 1/2005 v článku převzatém ze zpravodaje BDO.

Zahraniční plátce DPH

Místa, kde lze zjistit, zda je zahraniční partner české firmy skutečně plátcem DPH, uvádíme v příspěvku ze zpravodaje BDO v e-příloze č. 1/2005. Tento příspěvek je na internetových stránkách www.kacr.cz v uzavřené části pro auditory.

Uplatnění ztráty z minulých let

Zákonem č. 438/2003 Sb. bylo do zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů doplněno ustanovení § 38na, které značně omezuje možnost uplatnění odpočtu daňových ztrát minulých let v případě, kdy dochází k podstatné změně společníků ve společnosti, které byla ztráta vyměřena. Více se dočtete v e-příloze č. 1/2005.

Pojištění osob migrujících v EU

Rozšíření EU přineslo zásadní změny v oblasti placení zákonného pojistného na sociální a zdravotní pojištění z příjmů plynoucích fyzickým osobám, ať už z činnosti vykonávané na základě pracovněprávního vztahu nebo v rámci samostatné výdělečné činnosti. Další informace o pojištění osob migrujících v EU jsou v e-příloze č. 1/2005 v příspěvku převzatém ze zpravodaje BDO.

Opaření v oblasti hospodaření s nemovitým majetkem společnosti

U řady společností dochází k restrukturalizaci oddělení správy nemovitého majetku a odklonu od decentralizovaného hospodaření k modelům založeným na centralizaci. Vyplývá to z průzkumu společnosti Ernst & Young, jehož závěry najdete v e-příloze č. 1/2005.

Jak postupovat při nákupu software

Soubor praktických rady pro nákup informačního systému uvádí článek Jiřího Diepolta, konzultanta společnosti KPMG Česká republika, který otiskujeme v e-příloze č. 1/2005.

Studie KPMG: Platy vrcholových manažerů přitahují stále větší pozornost

Podle hloubkové studie KPMG LLP (UK) se projevuje trend, kdy zásady řízení společností nutí zvyšovat odměny nezávislých manažerů, tedy nezávislých členů správních orgánů. Pravděpodobně dojde také ke změně v konstrukci odměn vrcholových manažerů. Roste tlak na snižování základní složky platu a většímu důrazu na variabilní složku.

-av-

zaujalo nás

Může být statutární orgán nebo jeho člen zároveň zaměstnancem téže společnosti?

První názor, že výkon funkce statutárního orgánu, popř. jeho člena, je zvláštním vztahem podle zákona 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obchodní zákoník“) a že funkci jednatele tedy nelze vykonávat v pracovním poměru již v českém právním prostředí zdomácněl. Jen zřídka se proto v praxi setkáme s pracovními smlouvami, které jako druh práce stanoví lakonicky „jednatel“ nebo „člen představenstva“.

Otázkou daleko zajímavější a probouzející výraznější emoce však zůstává, zda je s osobou, která je statutárním orgánem nebo jeho členem, vůbec možné sjednat pracovní po-

měr. V praxi se setkáváme velmi často s tím, že jednatel společnosti nebo člen jejího představenstva jsou zároveň řediteli nebo jinými vedoucími zaměstnanci (např. generální ředitel, finanční ředitel) téže společnosti.

Bohužel, je třeba konstatovat, že praxe v tomto směru nesleduje výkladové tendence ustálené judikatury soudů. Nejvyšší soud opakovaně dovodil, že výše uvedenou argumentaci

je třeba použít nejen v situaci, kdy pracovní smlouva, popř. jmenování, stanoví jako druh práce přímo výkon funkce statutárního orgánu, ale i na případy, kdy práce, kterou koná v pracovním poměru, fakticky zahrnuje i výkon činnosti statutárního orgánu, tj. výkon funkce statutárního orgánu je druhem práce nepřímou. Nejvyšší soud pak činí závěr, že pracovní smlouva nebo pracovněprávní jmenování do takové funkce jsou v takovém případě neplatné.

Popis činností statutárního orgánu je přitom v obchodním zákoníku vymezen značně široce – např. u jednatele je to dle § 134 a 135 ob-

chodního zákoníku obchodní vedení společnosti, zajištění vedení přeepsané evidence a účetnictví apod. V případě jednatele tedy výkon funkce téměř každého vedoucího zaměstnance koliduje s výkonem funkce jednatele. Prakticky je proto vyloučeno, aby jednatel mohl vedle výkonu funkce jednatele být platně rovněž zaměstnancem společnosti – mohl by vykonávat pouze specializované technické práce (např. hodinář) nebo práce zřetelně se odlišující od obchodního vedení (např. uklízečka).

Určité nejasnosti vznikaly v minulosti ohledně členů představenstva. Představenstvo je totiž, na rozdíl od jednatele, kolektivním orgánem, a proto nelze jednotlivým členům představenstva přiřazovat konkrétní činnosti a odpovědnosti. Nicméně i zde Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 17. srpna 2004 (21 Cdo 737/2004) dospěl k závěru, že je třeba aplikovat stejnou logiku, tj. pokud se funkce vykonávaná na základě pracovního poměru překrývá s výkonem funkce člena statutárního orgánu, je pracovní poměr neplatný.

U představenstva má neplatnost pracovního poměru, na rozdíl od výkonu funkce jednatele, i daňové důsledky. Zatímco odměna jednatele má stejný daňový režim jako mzda zaměstnance (daň z příjmu ze závislé činnosti, pojistné na zdravotní pojištění, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, přičemž odměna i mzda jsou pro společnost náklady daňově uznatelné), má odměna člena představenstva režim jiný (pojistné na zdravotní pojištění, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti se z odměny představenstva neplatí, ale odměna člena představenstva není daňově uznatelným nákladem společnosti). V případě, že pracovní poměr člena představenstva bude neplatný, může se dotčená společnost dočkat i nemilých překvapení v daňové oblasti.

V souvislosti s konkurencí výkonu funkce statutárního orgánu nebo jeho člena a pracovního poměru užil Nejvyšší soud i další argumentaci pro neplatnost sjednaného pra-

covního poměru. Podle § 14 odst. 2 zákona 65/1965 Sb., zákoník práce, nemůže jiného zastupovat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Z tohoto ustanovení Nejvyšší soud dovodil, že pracovní smlouva nebo jmenování, které uzavřel/učinil statutární orgán nebo jeho člen se sebou samým, je z výše uvedeného důvodu neplatné. U společností s jediným statutárním orgánem tak dle interpretace Nejvyššího soudu dochází k situaci, kdy jednatel nebo člen představenstva nemůže se společností uzavřít pracovní poměr ani na pozici uklízečky.

S přihlédnutím k výše uvedené výkladové tendenci Nejvyššího soudu je nekonzistentní ustanovení § 4 odst. 5 zákona 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výděлку („je-li statutární orgán zaměstnancem, určuje mu mzdu orgán, který jej do funkce jmenuje nebo volí“), které indikuje, že i se zaměstnanci, kteří jsou statutárními orgány, lze sjednat pracovní poměr. Toto ustanovení však zřejmě směřuje jen vůči výše uvedeným

inzerce

CITY SELF-STORAGE VÁŠ MODERNÍ ARCHIV

Potřebujete archiv?
Hledáte malý sklad?
Nemáte kam uložit obchodní zboží?

Máme pro vás chytré řešení!

City Self-Storage
BYDLENÍ PRO VAŠE VĚCI

Pankrác: pankrac@cityselfstorage.com
800 10 44 44

Holešovice: holesovice@cityselfstorage.com
800 10 10 02

www.cityselfstorage.com

uklížečkám nebo hodinářům, a to pouze v případě, že s nimi může pracovní poměr sjednat jiný statutární orgán, popř. jeho člen.

Praxe však prozatím postupuje bez ohledu na výše uvedenou judikaturu – jednatel nebo člen představenstva jsou často zároveň vedoucími zaměstnanci. Pokud by ale jejich pra-

covní poměr byl prohlášen za neplatný, může to mít vedle výše uvedených daňových dopadů i implikace právní, a to zejména pro samotné statutární orgány, popř. jejich členy (zejména v případě, že se společnost rozhodne jejich činnost pro společnost ukončit). Na závěr lze uvést, že otevřenou otázkou rovněž zůstává,

na jakou odměnu by v takovém případě měla daná osoba mít nárok, neboť ve většině případů je větší část příjmu vyplácena na základě pracovního poměru.

Veronika Odrobinová

advokátka, Weinhold Legal, v.o.s.
(www.epravo.cz, 4. 1. 2005)

zaznamenali jsme

Pravidla pro auditory: Nová evropská legislativa

Nová pravidla pro auditory získala podporu členských zemí Evropské unie. Návrh Evropské komise vypracovaný letos na jaře a kritizovaný auditorskými firmami nenarazil u ministrů financí unie na větší problémy. Pokud legislativa projde Evropským parlamentem, už za rok budou auditoři pod větší kontrolou nezávislých orgánů než dosud.

Co nová legislativa přináší? Především vytvoření nezávislého dozorčího úřadu v každé členské zemi. Tento úřad by měl dohlížet na profesionalitu auditorských firem a sledovat, zda se drží předepsaných zákonů. Každá členská země vypracuje systém vyšetřování a sankcí za porušení pravidel. Každá firma bude podléhat zákonům státu, v němž má svou hlavní kancelář, nikoliv předpisům každého státu, kde je činná.

Největší novinkou je povinnost rotace auditorských firem po sedmi letech u jednoho zákazníka. Mezinárodní federace účetních (FEE) tvrdí, že se tím sníží kvalita auditorských služeb.

„Trvá několik let, než si firma vybuduje pozici u zákazníka a důkladně pozná jeho podnik,“ uvedla FEE.

Evropská komise naopak rozhodnutí ministrů financí přivítala. Nová legislativa podle komise vznikla jako

reakce na bankrot potravinářského koncernu Parmalat, když se ukázalo, že italský průmyslový koncern falšoval své účetnictví a úvěry od bank získával na základě nepravdivých auditů.

Evropská unie chtěla zpřísnit pravidla pro auditory už před dvěma lety, po krachu amerického Enronu, případ Parmalatu urychlil politická jednání a zajistil širokou podporu.

unie pro vnitřní trh Charles McCreevy. „Nová pravidla se dotknou hlavně firem na burze,“ dodal.

Námítky proti novým pravidlům měla mezi státy unie jen Francie, která chtěla ještě tvrdší omezení pro auditorské firmy.

Unijní ministři financí podpořili i další části legislativy, která má nově upravit finanční služby. Ministři souhlasili s návrhem na bankovní pravi-

„Nová auditorská pravidla zajistí všem větší nezávislost. Skončí samoregulace auditorů na trhu. Auditoři budou mít závazná pravidla, která jim dají mantinely. Skončí systém, kdy auditor poskytoval i jiné služby - například konzultace,“ uvedl komisař

dla podle globální úmluvy tzv. Basilej II. Unie také podpořila posílení spolupráce mezi národními orgány v oblasti praní špinavých peněz.

(*Hospodářské noviny*, 8. 12. 2004)

AUDITOR, číslo 1, 2005, ročník XII, povolení MK ČR 6934, ISSN 1210-9096

Vydává: Komora auditorů České republiky, IČ 70901473.

Redakční rada: předsedkyně: prof. Ing. Libuše Müllerová, CSc., členové: Ing. Eva Fišerová, Ing. Karel Hampl, Ing. Marie Kučerová, prof. Ing. Vladimír Pilný, CSc., Ing. Irena Pittermannová, Ing. Eva Rokosová, Alena Valešová.

Redaktor: Jaromír Dočkal, tel.: 251 119 210, fax: 251 119 211, e-mail: dockal@ddpress.cz

Adresa redakce: Komora auditorů České republiky, Opletalova 55, 110 00 Praha 1, tel.: 224 212 670, 224 222 178, fax: 224 211 905, e-mail: kacr@kacr.cz.

Příjem inzerce, sazba, distribuce: Infomedia, spol. s r.o., Hráského 15, 148 00 Praha 4, tel.: 271 911 131, fax: 271 911 128, e-mail: infomedia@infomedia.cz

Tisk: Wendy, s.r.o., Mělník, tel.: tel.: 315 625 115.

Cena: 90 Kč (pro členy KA ČR zdarma). Vychází 10x ročně. Toto číslo vyšlo 26. 1. 2005.

© KA ČR. Všechna práva vyhrazena.